

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ЕКОНОМІКА ФІНАНСИ ПРАВО

ЩОМІСЯЧНИЙ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 6'2022

(видається з 1994 року)

ISSN 2786-5517 (Online), ISSN 2409-1944 (Print)

<https://doi.org/10.37634/efp.2022.6>

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата з економічних і юридичних наук

Наказ Міністерства освіти і науки України від 02 липня 2020 р. № 886 (економічні науки).

Наказ Міністерства освіти і науки України від 24 вересня 2020 р. № 1188 (юридичні науки).

Рішення Аудиторської палати України від 21.12.2017 р. № 353/10 (облік та аудит).

Реєстраційне свідоцтво КВ № 21620-11520ПР від 12 жовтня 2015 р.

Журналу присвоєно міжнародний ідентифікаційний номер ISSN 2409-1944 та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus.

Префікс doi журналу: 10.37634/efp.

2022 р.). Повний або частковий передрук матеріалів журналу допускається лише за згодою редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть автори. За зміст та достовірність реклами несе відповідальність рекламодавець.

Підписано до друку 10.06.2022

Формат 60×84/8

Наклад – 250 прим.

Адреса редакції: 01001, м. Київ, вул. Хрещатик, 44

Телефони: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Факс: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Сайт: www.efp.in.ua

Засновники:

Аудиторська фірма "Аналітик" спільно з Національною академією внутрішніх справ України

Статті обов'язково проходять

відбір, внутрішні і зовнішні рецензування

Рекомендовано до друку та до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Національної академії внутрішніх справ України (Протокол № 7 від 18 травня

Суб'єкт видавничої справи

© "Аналітик", 2022
© "Економіка. Фінанси. Право",
2022

Типографія: ТОВ "Міжнародний бізнес центр"

GLORY TO UKRAINE! GLORY TO THE HEROES!

АНАЛІТИК
АУДИТОРСЬКА ФІРМА

ECONOMICS FINANCES LAW

MONTHLY INFORMATIONAL AND ANALYTICAL JOURNAL

№ 6'2022

(issued from 1994)

ISSN 2786-5517 (Online), ISSN 2409-1944 (Print)

<https://doi.org/10.37634/efp.2022.6>

Journal is included in the list of scientific professional editions of Ukraine, which can be published results of dissertations for the degree of doctor and candidate (PhD).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine № 886 of July 02, 2020 (economic sciences).

Order of Ministry of Education and Science of Ukraine № 1188 on September 24, 2020 (legal sciences).

Order of Audit Chamber of Ukraine № 353/10 on December 21, 2017 (accounting and audit).

Registration Certificate – KV № 21620-11520PR on October 12, 2015.

Journal is awarded the international identification number ISSN 2409-1944 and included in the international Scientometrics base Index Copernicus.

Journal's DOI: 10.37634/efp.

Founders:

Audit firm "Analitik" jointly with the National Academy of Internal Affairs of Ukraine

The papers must pass

selection, internal and external review

Recommended for publication and dissemination through the Internet by the Academic Council of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine (Protocol № 7 of May 18, 2022). Full or partial reprint of the materials

of the journal is allowed only with the consent of the editorial office.

The authors are responsible for the selection and presentation of the facts. The content and authenticity of the advertisement is the responsibility of the advertiser.

Signed for print 10.06.2022

Format 60×84/8

Publication – 250 copies

Address of the editorial office: 01001, Kyiv,
Khreshchatyk str., 44

Phones: (050) 735-43-41, (096) 221-88-61

Fax: (044) 278-05-88

E-mail: efp.redaktor@gmail.com

Web: www.efp.in.ua

*The subject of
publishing*

© "Analitik", 2022
© "Economics. Finances. Law",
2022

Typography: LLC "International Business
Center"

Головний редактор

Левченко Валентина Петрівна, д.е.н., член Ради нагляду за аудиторською діяльністю Органу суспільного нагляду за аудиторською діяльністю, директор ВПГО «Спілка аудиторів України» (Україна)

Шеф-редактор

Головач Володимир Володимирович, к.ю.н., голова правління ПрАТ «Аудиторська фірма "Аналітик"»; Заслужений юрист України (Україна)

Заступник головного редактора

Головач Тетяна Анатоліївна, д.е.н., професор, аудитор, заступник директора з наукової роботи Інституту аудиту (Україна)

Члени редакційної колегії з економічних наук:

Бойко Антон Олександрович, к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики, Сумський державний університет (Україна)

Величко Олена Георгіївна, к.е.н., доцент кафедри міжнародних фінансів, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)

Герасимович Анатолій Михайлович, д.е.н., професор, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)

Криштопа Ірина Ігорівна, д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана (Україна)

Манцевич Юрій Миколайович, д.е.н., доцент, вчений секретар, Державне підприємство «Науково-дослідний і проектний інститут містобудування» (Україна)

Полякова Євгенія Сергіївна, к.е.н., доцент кафедри фінансів та банківської справи, проректор з науково-педагогічної роботи (навчальний процес). Вищий навчальний заклад «Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка» (Україна)

Потішняк Олена Миколаївна, д.е.н., професор, професор кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка (Україна)

Сіскос Евангелос, д.е.н., професор, Університет Західної Македонії (Греція)

Ткаченко Сергій Анатолійович, д.е.н., професор, ректор, Вищий навчальний заклад "Міжнародний технологічний університет «Миколаївська політехніка»"; академік Академії економічних наук України (Україна)

Тринчук Віктор Вікторович, к.е.н., доцент, професор кафедри фінансових ринків, Університет державної фіскальної служби України (Україна)

Чижевська Людмила Віталіївна, д.е.н., професор, професор кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку, Державний університет «Житомирська політехніка» (Україна)

Члени редакційної колегії з правових наук:

Балгімбекова Гульнара, к.ю.н., зав. кафедри конституційного та міжнародного права, Карагандинський державний університет ім. Е.А. Букетова (Казахстан)

Бригінець Олександр Олексійович, д.ю.н., професор, Хмельницький університет управління та права ім. Леоніда Юзькова; член Союзу юристів України (Україна)

Василинчук Віктор Іванович, д.ю.н., професор, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності, Національна академія внутрішніх справ; Заслужений юрист України, полковник поліції (Україна)

Константинов Сергій Федорович, д.ю.н., професор, зав. кафедри адміністративної діяльності, Національна академія внутрішніх справ (Україна)

Озерський Ігор Володимирович, д.ю.н., професор, професор кафедри цивільного та кримінального права і процесу, Чорноморський національний університет імені Петра Могили; академік Національної академії наук вищої освіти України (Україна)

Скоржевська-Амберг Малгожата, доктор філософії, адвокат, кафедра теорії, філософії та історії права, юридичний коледж, Університет Козмінського (Польща)

Фрицький Юрій Олегович, д.ю.н., професор, професор кафедри конституційного, адміністративного права та соціально-гуманітарних дисциплін, Інститут права та суспільних відносин Університету "Україна"; Заслужений юрист України. Член Центральної виборчої комісії (Україна)

Яровий Анатолій Олександрович, к.ю.н., доцент, професор кафедри права публічного адміністрування, Маріупольський державний університет; суддя у відставці (Україна)

Відповідальний редактор: Поповецька-Демченко Леся Петрівна (Україна)

Випусковий редактор: Туманян Анна Оганесівна (Україна)

Editors-in-chief

Valentyna P. Levchenko, Doctor of Economics, member of the Supervisory Board for audit activity of the Authority public oversight for audit activity, Director of the All-Ukrainian Professional Non-Governmental Organization "Union of Auditors of Ukraine" (Ukraine)

Volodymyr V. Holovach, PhD in Legal Sciences, Head of the Board of the Audit Firm "Analitik"; Honored Lawyer of Ukraine (Ukraine)

Deputy Editor-in-Chief

Tetiana A. Holovach, Doctor of Economics, Professor, auditor, deputy director for scientific work of the Institute of Audit (Ukraine)

Members of the editorial board of Economic Sciences:

Anton O. Boiko, PhD in Economics, Associate Professor of Economic Cybernetics department, Sumy State University (Ukraine)

Olena H. Velychko, PhD in Economics, Associate Professor of International Finances department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Ukraine)

Anatolii M. Herasymovych, Doctor of Economics, Professor, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Ukraine)

Iryna I. Krystopa, Doctor of Economics, Professor, Professor of Accounting and Taxation department, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Ukraine)

Yurii M. Mantsevych, Doctor of Economics, Associate Professor, Scientific Secretary, State Enterprise "Research and Design Institute of Urban Development" (Ukraine)

Yevheniia S. Poliakova, PhD in Economics, Associate Professor of Finances and Banking department, vice-rector for scientific and pedagogical work, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"» (Ukraine)

Olena M. Potyshniak, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Organization of Production, Business and Management department, Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture (Ukraine)

Evangelos Siskos, Doctor of Economics, Professor, University of Western Macedonia (Greece)

Serhii A. Tkachenko, Doctor of Economics, Professor, Rector, Higher Educational Institution «International Technology University "Mykolaiv Polytechnic"»; academician of Academy of Economic Sciences of Ukraine (Ukraine)

Viktor V. Trynchuk, PhD in Economics, Associate Professor, Professor of Financial Markets department, University of the State Fiscal Service of Ukraine (Ukraine)

Liudmyla V. Chyzhevska, Doctor of Economics, Professor, Professor of Information Systems in Management and Accounting department, State University "Zhytomyr Polytechnic" (Ukraine)

Members of the editorial board of Legal Sciences:

Gulnara Balgimbekova, PhD in Legal Sciences, Head of the constitutional and international law department, Karagandy State University named after E.A. Buketov (Kazakhstan)

Oleksandr O. Bryhinets, Doctor of Legal Sciences, Professor, Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law; member of the Union of Lawyers of Ukraine (Ukraine)

Viktor I. Vasylynchuk, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Operational and Investigating department, National Academy of Internal Affairs; Honored Lawyer of Ukraine, colonel of the Police (Ukraine)

Serhii F. Konstantinov, Doctor of Legal Sciences, Professor, Head of the Administrative Activity department, National Academy of Internal Affairs (Ukraine)

Ihor V. Ozerskyi, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Civil and Criminal Law and Process department, Petro Mohyla Black Sea National University; academician of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine (Ukraine)

Malgorzata Skorzewska-Amberg, PhD, DSc, Theory, Philosophy and History of Law department, College of Law, Kozminski University (Poland)

Yurii O. Frytskyi, Doctor of Legal Sciences, Professor, Professor of the Constitutional, Administrative Law and Social and Humanitarian disciplines department, Law and Public Relations Institute of the "Ukraine" University; Honored Lawyer of Ukraine, member of the Central Election Commission (Ukraine)

Anatolii O. Yarovyii, PhD in Legal Sciences, Professor of Law and Public Administration department, Mariupol State University; retired judge (Ukraine)

Managing editor: Lesia P. Popovetska-Demchenko (Ukraine)

Issue Editor: Anna O. Tumanian (Ukraine)

ЗМІСТ

АВЕРІХІНА Т.В., АБДУЛ Н.А., МАТКОВСЬКИЙ А.К. Управління експортною діяльністю виробничого підприємства	5
АРТЮХ-ПАСЮТА О.В., ЛЮБИМОВ М.О., ТОВСТА С.П. Методика судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства	8
КОВАЛЬОВА Г.О., АРТАМОНОВА Н.С. Сутність та структура організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку підприємства	14
КУРБЕТ М.А. Звітність про соціальну відповідальність підприємства	18
ШЕВЧЕНКО Л.Я., ЛЯДСЬКА В.В. Сутність креативного обліку	24
АТАНАСОВ М.В. Оцінювання персоналу: сутність, види та алгоритм здійснення процедури оцінювання	27
ІНТЕРВ'Ю, АНАЛІТИКА, КОНСУЛЬТАЦІЇ	
Дайджест новацій законодавства та оподаткування	31

CONTENTS

T. AVERIKHINA, N. ABDUL, A. MATKOVSKIY. Management of export activities of a manufacturing enterprise	5
O. ARTIUKH-PASIUTA, M. LIUBYMOV, S. TOVSTA. Methods of forensic and economic examination of reliability of financial statements of the enterprise	8
H. KOVALOVA, N. ARTAMONOVA. Nature and structure of organizational and economic mechanism of enterprise development strategy implementation	14
M. KURBET. Reporting on social responsibility of the enterprise	18
L. SHEVCHENKO, V. LIADSKA. The essence of creative accounting	24
M. ATANASOV. Personnel evaluation: essence, types and algorithm of the evaluation procedure	27
INTERVIEWS, ANALYTICS, CONSULTATIONS	
Digest of innovations of legislation and taxation	31

Тетяна Володимирівна **АВЕРІХІНА**

к.е.н., доцент кафедри, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7680-2702>

e-mail: t.v.averihina@mzeid.in

Наргіз Алімівна **АБДУЛ**

студентка, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6816-0332>

e-mail: abdgiza@gmail.com

Артем Костянтинович **МАТКОВСЬКИЙ**

студент, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8480-5073>

e-mail: artemmatkovskiu@gmail.com

УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА

Управління експортною діяльністю базується на сукупності впливаючих факторів зокрема і теоретико-методологічного характеру. Статтю присвячено аналізу ролі експорту на українських виробничих підприємствах, що стає все більш популярним серед вітчизняних виробників. Розглянуто шлях виходу на нові ринки та скорочення можливих ризиків. Показано, що вихід на закордонний ринок складається з таких етапів: встановлення мети здійснення операцій, аналіз умов функціонування підприємств-партнерів, оцінювання зовнішнього середовища, вибір ринків збуту, пошук можливості виходу на них, складання угоди на реалізацію товару, визначення ціни товару та умови його постачання.

Ключові слова: експорт, експортна діяльність, зовнішній ринок, виробниче підприємство

ВСТУП

Експортна діяльність завжди була і залишається важливим ступенем економічного розвитку підприємства та складником процвітання держави. В умовах глобалізації світового господарства на сучасному етапі економіки України зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) підприємств набуває дедалі більшої популярності серед вітчизняних виробничих підприємств. Головна мета експорту – збільшити збут продукції та підвищити дохідність підприємства.

Для досягнення поставленої мети підприємство має здійснювати систему принципів ЗЕД, яка закріплена у Законі України про зовнішньоекономічну діяльність. Ця система охоплює такі принципи: суверенітет, свободу, юридичну рівність, верховенство закону, захист інтересів суб'єктів ЗЕД, еквівалентність обміну.

На продуктивність діяльності впливає чимало різних чинників. Від їх особливості, тривалості, ризикованості залежать кінцеві результати, зокрема: обсяг виробництва та реалізації продукції, собівартість, рентабельність, стійкість та прибуток [1]. Висока конкуренція за кордоном зумовлює потребу підвищення ефективності діяльності, ключовим складником чого є вдосконалення ЗЕД підприємства.

МЕТА статті – дослідження теоретичних аспектів експортної діяльності українських підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Інформаційною та методологічною базою статті є наукові роботи, матеріали періодичних фахових та профільних видань, різноманітні ресурси Internet.

РЕЗУЛЬТАТИ

Експортна діяльність – це комплекс етапів, що передбачають вихід на новий ринок підприємства з метою продажу товарів за кордон. Вихід на нові ринки збуту

є одним з пріоритетних напрямів розвитку багатьох підприємств. У сучасних економічних умовах кількість суб'єктів ЗЕД, які укладають договори з іноземними організаціями, постійно зростає. Вчасно вироблена стратегія та організація діяльності дозволяє досягти ще вищих фінансових показників.

Експортна операція – це процедура продажу з метою перетину кордону до країни контрагента продукції підприємства-експортера [2].

Першим етапом на шляху експортної діяльності є встановлення мети здійснення операції. Цей процес передбачає обґрунтування доцільності та фінансової прибутковості від діяльності на даний час.

Другий етап – аналіз умов функціонування підприємств-партнерів. Аналіз включає в себе оцінювання потенційного контрагента, стабільність середовища та можливостей розвитку співробітництва, що дасть змогу порівнювати та обирати найбільш вигідний варіант.

Третій етап – оцінювання зовнішнього середовища. В умовах військового стану ситуація в нашій країні є нестабільною. У такому випадку необхідна побудова адаптивного стратегічного управління, що дозволить знайти нові види доставки товарів або послуг в екстремальних та непередбачуваних умовах.

Четвертий етап – це вибір ринків збуту. Цей етап включає в себе порівняльну характеристику ринків: ринковий потенціал, транспортні витрати, рівень конкуренції, особливості регулювання імпорту в партнерській країні, необхідність внесення змін у товар, легкість виходу з ринку.

П'ятий етап – пошук можливості виходу на ринок. Шостий етап – складання угоди на реалізацію товару. Сьомий етап – визначення ціни товару та умови його постачання.

На ефективне управління експортом, окрім його стратегії, також впливає розмір фірми, складність

продукції, особливості ринку контрагентів [3]. На сучасних виробничих підприємствах управління експортною діяльністю здійснюється переважно завдяки відділу «global», який відноситься до сектору маркетингу та продажів. Здійснення управління експортною діяльністю – це процес взаємовідносин вітчизняного

виробника з контрагентом, які виникають під час здійснення або планування операцій.

Цей процес охоплює весь шлях виходу на зовнішній ринок, а також безпосередньо суб'єкти, об'єкти діяльності та взаємовигідні умови. У такому випадку організаційна структура може мати такий вигляд (рис. 1).

Рис. 1. Приклад організаційної структури системи управління експортною діяльністю

Експортна діяльність охоплює багато чинників і вимагає швидкого реагування. В умовах нестабільної ситуації у країні вимагає гнучкості і критичного мислення. Сьогодні здійснення ЗЕД з території України має певні особливості. З 24 лютого 2022 р. впроваджено військовий стан, на основі чого тимчасово припинено роботу низки митних пунктів пропуску через державний кордон, також внесено зміни до списку товарів аграрної продукції, експорт яких підлягає квотуванню та ліцензуванню [4]. Стосовно сприятливих можливостей Рада Європейського Союзу (ЄС) повністю скасувала всі мита і квоти на українські товари строком на один рік. ЄС є одним з найбільших торговельних партнерів України.

У 2021 р. країни ЄС придбали 40 % експортованих з України товарів. Ці заходи дозволяють підтримувати економіку України. Це означає, що ввізне мито на український експорт, який прямує до країн ЄС, сплачуватися не буде. Тобто можна сказати, що українську продукцію інші країни можуть сприймати як свою внутрішню, – це дасть змогу стабілізувати рівень ЗЕД в Україні, а в інших держав з'являється змога отримати більшу пропозицію товарів за нижчою ціною. Особливістю скасування є те, що без мита можна завезти лише товари які вироблені безпосередньо на території України.

До впровадження військового стану більша частина експорту транспортувалася через порти – це приблизно 120 млн т зі 160 млн т усього обсягу. Зараз наявний відносно безпечний маршрут веде на захід країни автомобільним і залізничним транспортом, а також через порти Дунаю. Тому на цьому етапі експорт з нашої країни до будь якої іншої держави також йде через ЄС. На основі цього організація й управління ЗЕД мають бути чітко сплановані та тісно пов'язані з виробничою діяльністю для того, щоб мати

змогу збільшувати фінансову стійкість, зменшувати поточні витрати та підтримувати конкурентоспроможність, що дозволить компенсувати нинішнє становище у сфері торгівлі на внутрішньому ринку.

ВИСНОВКИ

У роботі на основі проведеного дослідження проаналізовано підхід до управління експортною діяльністю на виробничому підприємстві України. На основі цього обґрунтовано поетапні кроки управління, наведено приклад організаційної структури підрозділу ЗЕД підприємства. Доведено, що управління ЗЕД має великий вплив на ефективність функціонування підприємства на міжнародному ринку та безпосередньо на рівень прибутку, що є основною метою діяльності будь-якого підприємства.

Встановлено, що успіх діяльності підприємства залежить від здібності нею управляти. Процес управління тісно пов'язаний з функціями планування, організації та контролю [5]. Оскільки ЗЕД розпочинається з процесу планування виходу на новий ринок, то саме з цього часу вона має бути правильно запланована, організована та проконтрольована для найбільшого результату. В умовах військового стану необхідно правильно формулювати етапи здійснення та управління діяльністю.

У сучасних умовах торгівля на міжнародних ринках вимагає інноваційних підходів та складається не лише з теоретичних аспектів, а ще й з практичних навичок, які менеджер отримує завдяки попередньому досвіду, вмінню вести переговори та швидко адаптуватися у несподіваних та ризикованих ситуаціях. Розрахунки ризиків, планування маршруту та знання законодавчої бази не дають гарантії неперевершеного результату, але є відправною точкою прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. Астафьева В.А., Козак Ю.Г. Експортна діяльність підприємств: теоретичні аспекти дослідження. Одеса, 2018. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/229.pdf>
2. Макогон Ю.В. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. С. 424.
3. Александров Д.К. Алгоритм експорту. URL: <http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/kniga-algorithm-eksportu.pdf>

4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 №959-XII. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T095900>

5. Аверіхіна Т.В., Аверіхін М.М. Аналіз передумов виходу вітчизняних підприємств на міжнародні ринки. *Економіка. Фінанси. Право*. 2018. № 6(5). С. 9-12.

References

1. Astafieva V.A., Kozak Y.H. Export activity of enterprises: theoretical aspects of research. Odesa, 2018. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/09/229.pdf> (in Ukrainian).

2. Makohon Y.V. Foreign economic activity of the enterprise. Kyiv: Center for Educational Literature, 2006. pp. 424. (in Ukrainian).

3. Aleksandrov D.K. Algorithm of export URL: <http://loga.gov.ua/sites/default/files/collections/kniga-aloritm-eksportu.pdf> (in Ukrainian).

4. On Foreign Economic Activity. Law of Ukraine № 959-XII April 16, 1991. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/T095900> (in Ukrainian).

5. Averikhina T.V., Averikhin M.M. Analysis of the preconditions for domestic enterprises to enter international markets. *Economics. Finances. Law*. 2018. № 6(5). pp. 9-12 (in Ukrainian).

Tetiana AVERIKHINA

PhD in Economics, Associate Professor of department, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7680-2702>

e-mail: t.v.averihina@mzeid.in

Narhiz ABDUL

student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6816-0332>

e-mail: abdgiza@gmail.com

Artem MATKOVSKIY

student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8480-5073>

e-mail: artemmatkovskiu@gmail.com

MANAGEMENT OF EXPORT ACTIVITIES OF A MANUFACTURING ENTERPRISE

Introduction. Export activity has always been and remains the degree of economic development of the enterprise and a component of prosperity of the state. Productivity was influenced by various factors. From their features, duration, risk depend on the final results, in particular: production and sales, cost, profitability, sustainability and profit.

The purpose of the paper is to study the theoretical aspects of the export activities of Ukrainian enterprises.

Results. Entering new markets is one of the priorities of many companies. In modern economic conditions, the number of foreign economic entities that enter into agreements with foreign organizations is constantly growing. For effective operation, the company must constantly improve its product, ensure that it meets international standards, etc. Timely strategy and organization of activities allows to achieve even higher financial performance. The first step in the path of export activity is to establish the purpose of the operation. The second stage is the analysis of the conditions of operation of partner companies. The third stage is the assessment of the external environment. The fourth stage is the choice of markets. The fifth stage is to find opportunities to enter the market. The sixth stage of the agreement on the sale of goods. The seventh stage of determining the price of goods and conditions of delivery. In addition to its strategy, effective export management is also influenced by the size of the firm, the complexity of products, and the specifics of the counterparty market. At modern manufacturing plants, export management is managed mainly through the "global" department, which belongs to the marketing and sales sector.

Conclusion. Since foreign economic activity begins with the process of planning to enter a new market, it is from this time that it must be properly planned, organized and controlled for the greatest result. In modern conditions, activities in international markets require innovative approaches and consist not only of theoretical aspects, but also of practical skills.

Keywords: export, export activity, foreign market, manufacturing enterprise

Олена Василівна АРТЮХ-ПАСЮТА

к.е.н., доцент, Полтавський університет економіки і торгівлі

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4990-8565>

e-mail: ev10111988@gmail.com

Микола Олександрович ЛЮБИМОВ

к.е.н., доцент, Полтавський університет економіки і торгівлі

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7551-5939>

e-mail: liubymov@gmail.com

Світлана Петрівна ТОВСТА

старший викладач, Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини "Україна"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2510-9259>

e-mail: kalyna-sv@ukr.net

МЕТОДИКА СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОСТОВІРНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті порушено проблемні питання методики судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства. Розкрито сутність судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства, навмисних і ненавмисних викривлень фінансової звітності підприємства. Розглянуто причини виникнення викривлень фінансової звітності підприємства і способи їх виявлення, етапи експертного дослідження, які включає методика судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства.

Ключові слова: достовірність, викривлення, помилка, маніпулювання, методика, судово-економічна експертиза, фальсифікація, фінансова звітність, шахрайство

ВСТУП

Сучасний стан економіки України характеризується зростанням правопорушень і злочинів економічного характеру, більшість з яких здійснюються шляхом викривлення фінансової звітності підприємства. У такій ситуації для повного задоволення потреб судово-слідчої практики виникає потреба у призначенні і проведенні судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства.

Аспекти організації та методології судово-економічної експертизи розкрито в працях вітчизняних науковців Л.В. Дікань, О.О. Ковальчука, Т.О. Кривцової, Т.О. Мулик, І.І. Пашинської та ін. Питання про достовірність фінансової звітності підприємства висвітлюються у роботах І.М. Вигівської, Г.І. Кіндрацької, З.Ю. Мельник, Н.П. Михайлишина, А.В. Рабошук, Т.М. Рибкіна. Проте проблеми, пов'язані з методикою судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства, залишаються недостатньо вивченими й потребують подальшого дослідження.

МЕТА статті полягає в дослідженні змісту судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства, причин виникнення викривлень фінансової звітності підприємства і способи їх виявлення, а також вдосконаленні методики судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства.

МЕТОДИ

У дослідженні використано наступні методи дослідження: аналіз та синтез, порівняння, пояснення, узагальнення, формулювання логічного висновку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Розглядаючи особливості методики судово-еконо-

мічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства, необхідним є з'ясування сутності таких понять як «фінансова звітність», «достовірна фінансова звітність» та «судово-економічна експертиза достовірності фінансової звітності підприємства».

Фінансова звітність містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [15], а її основне призначення – надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів у прийнятті ними економічних рішень [11].

Відповідно до п. 3 розд. III «Якісні характеристики фінансової звітності та принципи її складання» НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [15], до якісних характеристик фінансової звітності належить її достовірність. У даному нормативно-правовому акті «достовірність» отождено з поняттям «правдивість», тобто інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною (правдивою), якщо вона не містить помилок та перекошень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

Аналогічний підхід реалізований у п. 15 МСБО 1 «Подання фінансової звітності», де зазначено, що достовірне подання вимагає правдивого подання впливу операцій, інших подій та умов відповідно до визначень та критеріїв визнання для активів, зобов'язань, доходу та витрат, наведених у Концептуальній основі фінансової звітності [11]. Водночас уточнено, що достовірне подання у фінансовій звітності може бути досягнуто за умови застосування міжнародних стандартів фінансової звітності із розкриттям додаткової інформації (за потреби) [11]. Отже, національні й міжнародні стандарти бухгалтерського обліку вважають фінансову звітність достовірною, якщо вона є правдивою,

тобто відображає реальний стан підприємства.

У Концептуальній основі фінансової звітності виділено дві основоположні якісні характеристики фінансової інформації: доречність та правдиве подання [6]. Досконало правдиве подання інформації у фінансових звітах забезпечують: повнота, нейтральність та відсутність помилок (рис. 1).

Недостовірні (неправдиві) інформація у фінансових звітах у частині повноти та нейтральності її опису чи допущення помилок призводить до викривлення (навмисних або ненавмисних) достовірності (правдивості) фінансової звітності.

Причини виникнення викривлень (навмисних або ненавмисних) достовірності (правдивості) фінансової звітності показано на рис. 2.

Зазначаємо, що викривлення у фінансовій звітності, можуть бути наслідком як помилок, так і недобросовісних дій, оскільки помилка відрізняється від останнього відсутністю умислу, що лежить в основі дії, що призвело до викривлення фінансової звітності.

Отже, достовірність (правдивість) фінансової звітності підприємства може бути встановлена, коли вона: сформована у точній відповідності до вимог законодавчих, нормативно-правових актів, що регулюють бухгалтерський облік і фінансову звітність; відображає реальний фінансовий стан та результати підприємства; не містить викривлень (навмисних (шахрайство) або ненавмисних (наявність помилок) у показниках об'єктів бухгалтерського обліку (активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів та витрат, фінансового результату, грошових потоків), які здатні вплинути на рішення користувачів звітності.

Спираючись на результати досліджень науковців [3; 5; 7; 13–14; 16; 18–19] та власних досліджень [1], автори вважають, що судово-економічна експертиза достовірності фінансової звітності підприємства – це процесуальна дія, спрямована на встановлення обставин і фактів викривлення фінансової звітності підприємства, які у формі висновку судового експерта-економіста можуть стати доказом для встановлення істини у кримінальній, цивільній, адміністративній чи господарській справі.

Реалізація будь-якого експертного дослідження відбувається шляхом використання певної методики – сукупності методів, прийомів та способів пізнання, що застосовуються в конкретній послідовності. Якщо розглядати судово-економічну експертизу за досліджуваним напрямом, а саме – встановлення достовірності фінансової звітності підприємства, то слід зазначити, що вона буде мати свою специфіку.

Методика судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства включає наступні етапи:

1. *Підготовчий етап.* На даному етапі здійснюються такі процедури: підбір судового експерта-економіста для виконання експертного дослідження; визначення кола питань, що поставлено до нього правоохоронними та судовими органами; винесення постанови (ухвали) про призначення експертного дослідження; вивчення експертом-економістом змісту завдання судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства; визначення судовим експертом-економістом законодавчих, нормативно-правових актів

із досліджуваних питань.

Враховуючи об'єкт дослідження, авторами запропоновано орієнтовний перелік питань, на які судовий експерт-економіст повинен надати відповіді правоохоронним або судовим органам за результатами судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства:

Чи відповідає фінансова звітність підприємства вимогам загалом, які висуваються до неї, та чи не містить суперечливої інформації?

Чи відповідають показники фінансової звітності принципам облікової політики підприємства?

Чи достовірно відображається у фінансовій звітності підприємства інформація про активи, зобов'язання, власний капітал, доходи, витрати та фінансові результати підприємства?

Чи правильно оцінено та безпомилково підраховано у фінансовій звітності всі об'єкти бухгалтерського обліку підприємства?

Чи віднесено всі господарські операції, що проводилися незадовго до дати складання фінансової звітності підприємства або безпосередньо після неї, до того періоду, в якому їх проведено?

У здійсненні експертного дослідження судовий експерт-економіст має керуватися Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [17], Методичними рекомендаціями із заповнення фінансової звітності [9], Методичними рекомендаціями з перевірки порівнянності показників фінансової звітності підприємства [10], міжнародними та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

2. *Організаційний етап.* Судовий експерт-економіст визначає факт існування всіх форм фінансової звітності підприємства (Баланс (звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал, Примітки до річної фінансової звітності). У разі якщо перелічені форми фінансової звітності підприємства не надані судовому експерту-економісту для розгляду, складається клопотання та передається до суб'єкта призначення судово-економічної експертизи. Якщо клопотання не задоволене, судовий експерт-економіст відмовляється від здійснення судово-економічної експертизи, спираючись на недостатність форми фінансової звітності підприємства для встановлення фактичних обставин справи. Навпаки, клопотання задоволене або всі форми фінансової звітності підприємства містяться в матеріалах справи, судовий експерт-економіст проводить експертне дослідження.

Судовий експерт-економіст здійснює перевірку фінансової звітності підприємства на предмет явно виражених викривлень у звітних показниках. Для цього судовий експерт-економіст застосовує такі процедури: візуальну фінансової звітності підприємства за формальними ознаками й у суті (комплектність звітності, правильність заповнення адресної частини, усіх необхідних реквізитів, наявності підписів відповідальних осіб), арифметичну перевірку підсумків розділів та валюту Балансу (звіту про фінансовий стан), взаємної ув'язки показників форм фінансової звітності, встановлення зміни показників з метою виявлення виправлень, підчинок у формах фінансової звітності підприємства.

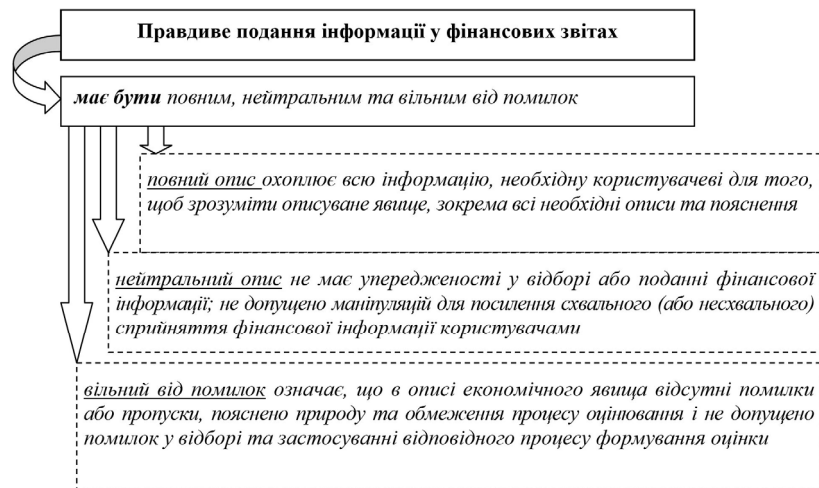

Рис. 1. Ознаки правдивого подання інформації у фінансових звітах [складено авторами за [6]]

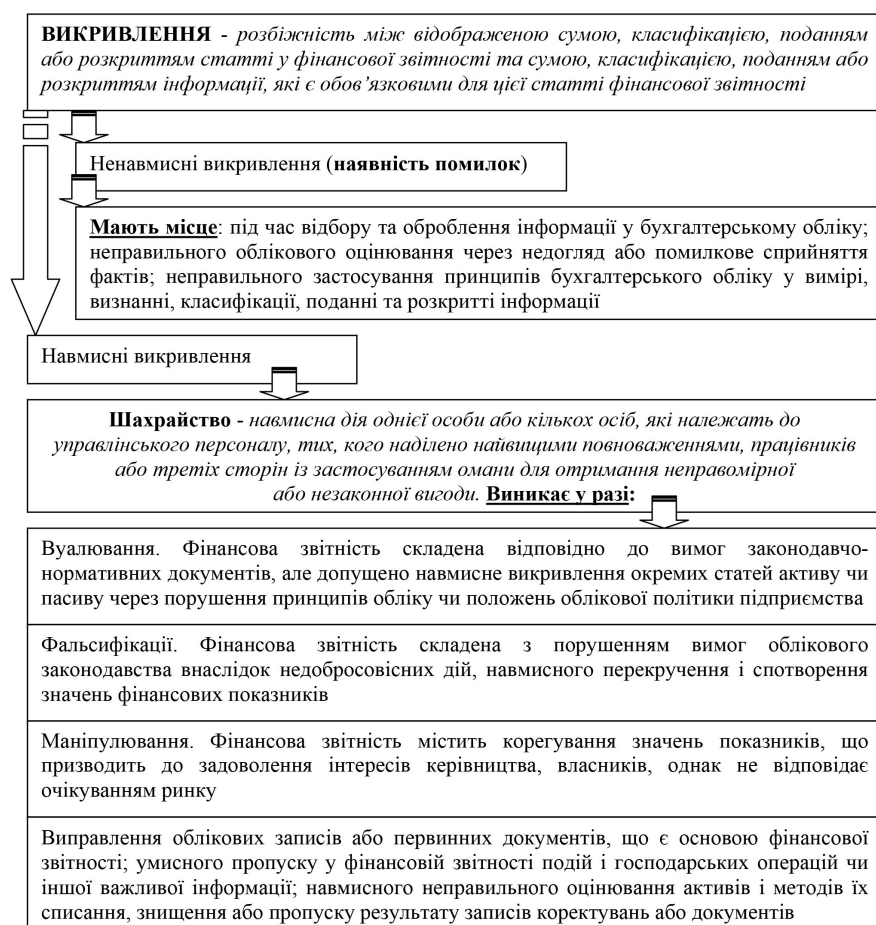

Рис. 2. Причини виникнення викривлень достовірності фінансової звітності підприємства [узагальнено авторами за [4, с. 219; 12]]

Це дасть змогу судовому експерту-економісту встановити ймовірні навмисні (шахрайство) або ненавмисні (наявність помилок) викривлення в показниках фінансової звітності підприємства, експертизі яких слід приділити особливу увагу.

3. *Дослідницький етап* судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства передбачає виконання судовим експертом-економістом конкретних дослідницьких процедур на основі наданих слідчим (судом) матеріалів для вирішення поставлених перед ним питань. На даному етапі авторами пропонується здійснювати розгруповання показників

фінансової звітності підприємства у такі послідовності:

по-перше, вивчити процедури підготовки фінансової звітності підприємства у зворотному порядку;

по-друге, порівняти показники фінансової звітності підприємства з показниками Головної книги або оборотно-сальдової відомості за синтетичними, так і за аналітичними рахунками бухгалтерського обліку, що дасть змогу судовому експерту-економісту простежити обороти за дебетом і кредитом відповідних рахунків, залишки на початок і кінець звітного періоду, і скласти уявлення про характер, обсяг і значущість окремих господарських операцій;

по-третє, здійснити порівняння показників Головної книги або оборотно-сальдової відомості з обліковими регістрами;

по-четверте, перевірити ув'язку облікових регістрів зі зведеними та первинними документами;

по-п'яте, дослідити правильність відображення у бухгалтерському обліку всіх господарських операцій, обґрунтованість їх повноти, достовірності й точності та проаналізувати первинну документацію, що є підставою для відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку;

по-шосте, перевірити матеріали інвентаризації (майна, запасів, заборгованості), проведеної до складання фінансової звітності підприємства (описи, акти, порівняльні відомості товарно-матеріальних цінностей, акт перевірки каси, виписки банку, акт інвентаризації розрахунків тощо).

Запропоновані авторами напрями перевірки судовим експертом-економістом достовірності фінансової звітності підприємства та можливі викривлення її показників показано у табл. 1.

Таблиця 1 – Напрями перевірки судовим експертом-економістом достовірності фінансової звітності підприємства та можливі викривлення її показників [запропоновано авторами]

Компонента фінансової звітності	Напрями перевірки судовим експертом-економістом достовірності фінансової звітності підприємства	Можливі викривлення показників фінансової звітності підприємства
Баланс (звіт про фінансовий стан)	перевірка правильності: визнання, оцінювання, документального оформлення активів, зобов'язань і власного капіталу; нарахування амортизації на об'єкти необоротних активів; відображення інформації стосовно активів, зобов'язань та власного капіталу в Балансі (звіті про фінансовий стан).	порушення правил готівкових та безготівкових розрахунків; проведення неправомірних бухгалтерських записів; заниження (завищення) оцінки активів, власного капіталу та зобов'язань; необґрунтоване списання активів та зобов'язань; необґрунтовані виправлення в облікових регістрах за минулі періоди.
Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)	перевірка правильності: обсягів реалізації активів та визнання доходів і витрат звітного періоду; класифікації та оцінювання доходів, витрат і фінансових результатів у розрізі видів діяльності клієнта; відображення у системі рахунків бухгалтерського обліку доходів, витрат та порядок їх відображення у Звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід); визначення та відображення у Звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) податку на прибуток.	реалізація активів за цінами, що не відповідають ринковим; необґрунтоване заниження (завищення) доходів чи витрат; включення до складу доходів (витрат) майбутніх періодів доходів чи витрат діяльності звітного періоду; некоректна кореспонденція рахунків з обліку доходів і витрат; недостовірне визначення фінансових результатів і невірне складання Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід).
Звіт про рух грошових коштів	оцінювання правильності й доцільності класифікації грошових потоків у розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства; перевірка господарських операцій стосовно того, чи не включено до складу операції, що пов'язані із внутрішніми змінами у складі грошових коштів та негрошові операції; перевірка правильності визначення чистого руху грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства; оцінювання правильності підрахунку показника чистого руху грошових коштів за звітний період.	неточне відображення інформації, внаслідок недостовірності даних Балансу (звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) та даних бухгалтерського обліку; невірна класифікація грошових коштів у розрізі операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства; включення до Звіту про рух грошових коштів негрошових операцій; помилки, що виникають під час арифметичних підрахунків.
Звіт про власний капітал	перевірка законності оформлення установчих документів для здійснення підприємницької діяльності, відповідності видів діяльності підприємства Статуту підприємства, внесення змін у засновницькі документи та відображення їх у системі рахунків бухгалтерського обліку, розподілу прибутку; оцінювання правомірності та законності внесення учасниками внесків до статутного капіталу.	здійснення діяльності без відповідних дозволів; несвочасне внесення вкладів засновниками до статутного капіталу підприємства або внесення активів, що непридатні до використання чи не мають практичної цінності для підприємства.

Завершальним етапом процесу судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства є етап звітування, на якому судовий експерт-економіст у разі виявлення розбіжностей даних у первинних та зведених документів, облікових регістрах, Головній книзі або оборотно-сальдової відомості, які можуть у подальшому призвести до викривлення показників фінансової звітності підприємства, розраховує відхилення показників фінансової звітності підприємства, узагальнює й обґрунтовує у висновку отриману інформацію. Крім того, у висновку судовий експерт-економіст формує відповіді на поставлені йому пи-

тання правоохоронним або судовим органом.

ВИСНОВКИ

Запропоновані алгоритми дій судових експертів-економістів залежно від поставлених завдань і наданих об'єктів з проведення експертного дослідження достовірності фінансової звітності підприємства мають сприяти кращому розумінню сутності викривлення (навмисних і ненавмисних) звітних показників, способів їх виявлення та підвищити ефективність судово-економічної експертизи достовірності фінансової звітності підприємства.

Список використаних джерел

1. Артюх-Пасюта О.В., Кравченко А.П., Товста С.П. Судово-економічна експертиза в Україні: теоретико-методичний аспект. *Фінанси. Економіка. Право*. 2020. № 8. С. 18–23.
2. Вигівська І.М., Скрипник М.І., Григоревська О.О. Поняття достовірності фінансової звітності та фактори впливу при її визначенні. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2017. № 1 (79). С. 11–14.
3. Дікань Л.В., Понікаров В.Д., Кожушко О.В. Судово-економічна експертиза. Х.: Вид-во ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 220 с.
4. Кіндрацька Г., Гордієнко С. Інформаційні ресурси фінансового аналізу: вплив викривленої фінансової інформації на якість його результатів. *Проблеми й перспективи економіки та управління*. 2019. № 2(18). С. 216–226.
5. Ковальчук О.О. Судово-економічна експертиза: теоретичний аспект. *Управління розвитком*. 2014. № 12. С. 49–51.
6. Концептуальна основа фінансової звітності: РМСБО від 01.09.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text
7. Кривцова Т.О. Удосконалення правового забезпечення судово-економічної експертизи як форми економічного контролю. *Бізнес Інформ*. 2015. № 2. С. 48–53.
8. Мельник З.Ю. Викривлення інформації у звітності: помилки та фальсифікація. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. № 10 (3). С. 190–194.
9. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text>
10. Методичні рекомендації з перевірки порівнянності показників фінансової звітності підприємства: наказ Міністерства фінансів України від 11.04.2013р. № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1524201-08#Text>
11. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text
12. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг: видання 2016-2017 рр. Ч. 1. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/>
13. Михайлишин Н.П., Будник Л.А. Економічна експертиза достовірності фінансової звітності. *Економіка й суспільство*. 2018. Вип. 18. С. 972–976.
14. Мулик Т.О., Мулик Я.І. Теоретичні основи судово-економічної експертизи: аналіз наукових поглядів. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/800/776>
15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
16. Пашинська І.І. Концептуальні основи методології судово-економічної експертизи. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. 2013. № 1. С. 296-298.
17. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
18. Рабошук А.В. Проблеми забезпечення достовірності фінансової звітності. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9%283%29_17
19. Рибкіна Т. М. Дослідження достовірності інформації, відображеної у фінансовій звітності підприємства. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2011. Випуск 11. С. 608–611.

References

1. Artiukh-Pasiuta O.V., Kravchenko A.P., Tovsta S.P. Forensic economic examination in Ukraine: theoretical and methodological aspect. *Finances. Economy. Law*. 2020. № 8. pp. 18–23. [in Ukrainian].
2. Vyhivska I.M., Skrypnyk M.I., Hryhorevska O.O. The concept of reliability of financial statements and factors of influence in its definition. *Economic Bulletin of the Dnipro State Technical University*. 2017. № 1 (79). pp. 11–14. [in Ukrainian].
3. Dikan L.V., Ponikarov V.D., Kozhushko O.V. Forensic economic examination. Kharkiv, 2017. 220 p. [in Ukrainian].
4. Kindratska H., Hordienko S. Information resources of financial analysis: the impact of distorted financial information on the quality of its results. *Problems and prospects of economics and management*. 2019. № 2 (18). pp. 216–226. [in Ukrainian].
5. Kovalchuk O.O. Forensic economic examination: theoretical aspect. *Development management*. 2014. № 12. pp. 49–51. [in Ukrainian].
6. Conceptual basis of financial reporting: IASB dated 01.09.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text
7. Krivtsova T. O. Improving the legal support of forensic economic expertise as a form of economic control. *Business Inform*. 2015. № 2. pp. 48–53. [in Ukrainian].
8. Melnyk Z. Distortion of information in reporting: errors and falsification. *Scientific Bulletin of Kherson State University*. 2015. № 10 (3). pp. 190–194. [in Ukrainian].
9. Methodical recommendations for filling in the financial reporting forms: order of the Ministry of Finance of Ukraine from 28.03.2013. № 433. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text> [in Ukrainian].
10. Methodical recommendations for checking the comparability of financial statements of the enterprise: order of the Ministry of Finance of Ukraine from 11.04.2013 № 476. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1524201-08#Text> [in Ukrainian].
11. International Accounting Standard 1 «Presentation of Financial Statements». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013#Text [in Ukrainian].
12. International Standards for Quality Control, Audit, Review, Other Assurance and Related Services: edition of 2016–2017. Part 1. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/> [in Ukrainian].
13. Mykhailishyn N. P., Budnik L. A. Economic examination of the reliability of financial statements. *Economy and society*. 2018. Issue 18. pp. 972–976. [in Ukrainian].
14. Mulyk T.O., Mulyk Y.I. Theoretical foundations of forensic economic examination: analysis of scientific views. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/800/776> [in Ukrainian].
15. National Regulation (Standard) of Accounting 1 “General Requirements for Financial Reporting”: order of the Ministry of Finance of Ukraine from 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> [in Ukrainian].
16. Pashynska I.I. Conceptual bases of methodology of forensic economic examination. *Bulletin of Zhytomyr State Technological*

University. 2013. № 1. pp. 296–298. [in Ukrainian].

17. On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine of 16.07.1999. № 996–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> [in Ukrainian].

18. Raboshuk A.V. Problems of ensuring the reliability of financial statements. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9%283%29_17 [in Ukrainian].

19. Rybkina T.M. Research of reliability of the information reflected in the financial reporting of the enterprise. *Theory and practice of forensic science and criminology*. 2011. Issue 11. pp. 608–611. [in Ukrainian].

Olena ARTIUKH-PASIUTA

PhD in Economics, Associate Professor, Poltava University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4990-8565>

e-mail: ev10111988@gmail.com

Mykola LIUBMOV

PhD in Economics, Associate Professor, Poltava University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7551-5939>

e-mail: liubmov@gmail.com

Svitlana TOVSTA

senior lecturer, Institution of higher education "Open International University of Human Development "Ukraine" Economics and Law Institute of Poltava

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2510-9259>

e-mail: kalyna-sv@ukr.net

METHODS OF FORENSIC AND ECONOMIC EXAMINATION OF RELIABILITY OF FINANCIAL STATEMENTS OF THE ENTERPRISE

Introduction. The current state of Ukraine's economy is characterized by an increase in offenses and crimes of an economic nature, most of which are committed by distorting the financial statements of the enterprise. In this situation, to fully meet the needs of forensic practice, there is a need to appoint and conduct forensic economic examination of the reliability of financial statements of the enterprise.

The purpose of the paper is to study the content of forensic economic examination of the reliability of financial statements of the enterprise, the causes of distortions of financial statements of the enterprise and methods of their detection, as well as improving the methods of forensic economic examination of the reliability of financial statements.

Results. The financial statements contain information about the financial condition and results of the enterprise. The reliability of the financial statements of the enterprise can be established when it is: formed in strict accordance with the requirements of laws, regulations governing accounting and financial reporting; reflects the real financial condition and results of the enterprise; does not contain distortions (intentional) (errors) or unintentional (fraud) in the reporting indicators, which can affect the decisions of users of reporting. Distortions in the financial statements may be the result of both errors and bad faith, as the error differs from the latter by the lack of intent underlying the action that led to the distortion of the financial statements. Forensic economic examination of the reliability of the company's financial statements is considered by the authors as a procedural action aimed at establishing the circumstances and facts of distortion of financial statements, conducted by a forensic economist on behalf of the investigating authority or court, which in the form of a forensic economist evidence to establish the truth in a criminal, civil, administrative or commercial case. The stages of forensic economic examination of the reliability of financial statements of the enterprise are presented, within which an indicative list of questions to which the forensic economist must provide answers in the conclusion and sequence of actions of forensic economist to establish the circumstances and facts of distortion in financial reporting forms.

Conclusions. The proposed algorithms of actions of forensic economists, depending on the tasks and facilities provided for the expert study of the reliability of financial statements of the enterprise, should contribute to a better understanding of the nature of distortion (intentional and unintentional) reporting indicators, ways to identify them and increase the efficiency of forensic reliability financial statements of the enterprise.

Keywords: reliability, distortion, error, manipulation, methodology, forensic economic expertise, falsification, financial reporting, fraud

Ганна Олександрівна **КОВАЛЬОВА**

студентка, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0251-7946>

e-mail: kovalyova.anna17@gmail.com

Наталя Савівна **АРТАМОНОВА**

к.е.н., доцент, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5904-2809>

e-mail: zam.agrariy@gmail.com

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті докладно розглядається організаційно-економічний механізм, як один з найважливіших компонентів стратегії розвитку компанії. За умов тенденції посилення конкурентної боротьби проблема побудови організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку підприємства набуває особливого значення. Подано аналіз самої проблематики побудови організаційно-економічного механізму в рамках розробленої стратегії і показана її актуальність, розкрито такі поняття як «організаційно-економічний механізм», «організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку», розглянуті їх сутність та структура.

Ключові слова: стратегія, стратегічний розвиток, організаційно-економічний механізм, інноваційний розвиток

ВСТУП

У сучасному житті ефективний розвиток підприємств в динамічних і несприятливих умовах зовнішнього середовища визначається тим, наскільки керівники володіють інструментами і методами стратегічного управління. Постійна економічна та політична нестабільність в Україні тільки посилює необхідність для вітчизняних керівників вести ефективне управління стратегічним розвитком підприємств. В умовах політичної та економічної кризи позитивному результату господарської діяльності сприяє вибір пріоритетних напрямків стратегії і діяльності розвитку підприємства. Саме така ситуація у країні стає передумовою формування принципово відмінного підходу до управління економічними системами, який спрямовано на дотримання принципу безпечності функціонування та ефективного існування.

За умов тенденції посилення конкурентної боротьби проблема побудови організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку підприємства набуває особливого значення. Організаційно-економічний механізм далі будемо подавати як структуру, що складається з елементів, що включають в себе різні ланки.

З обраної тематики особливої уваги заслуговують дослідження таких науковців, як Д. Ригбі, Р. Фріман, В. Василенко, О. Виханський та багато інших, які подали у своїх роботах практичні та теоретичні аспекти визначення сутності та структури організаційно-економічного механізму реалізації стратегії.

Водночас, незважаючи на значну кількість опублікованих праць з даного питання та їх наукову цінність, чимало теоретичних та практичних аспектів потребують подальшого розгляду та освітлення. Зокрема, вважаємо за доцільне приділити окрему увагу ролі стратегічного розвитку як одному з найважливіших компонентів успіху компанії, оскільки проблематика даного питання, актуальність якого сьогодні посідає одне з перших місць серед жорстко конкуруючих в

умовах мінливості ринку компаній, все ще залишається недостатньо дослідженою.

МЕТА статті – дослідити сутність організаційно-економічного механізму реалізації стратегії, проаналізувати структурні складові, а також з'ясувати місце і роль організаційно-економічного механізму реалізації стратегії у забезпеченні стійкості функціонування вітчизняних підприємств.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є праці провідних вчених, а також матеріали періодичних видань. У проведенні дослідження використовуються методи аналізу та синтезу, теоретичного узагальнення, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

У сучасних економічних умовах господарювання на першому плані постає таке питання, як стійкість підприємств та їх здатність протистояти руйнівним ситуаціям, вирішення яких сприятиме забезпеченню стійкості та дієвості функціонування виробничих економічних систем. За умов тенденції посилення конкурентної боротьби проблема побудови організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку підприємства набуває особливого значення.

У загальному вигляді під механізмом розуміється внутрішній устрій, система чого-небудь, а також сукупність станів і процесів, з яких складається будь-яке явище. Економічні механізми підрозділяються на власне економічні, організаційно-економічні та організаційно-управлінські. Характерною особливістю економічного механізму є його автоматичний характер відносно підтримуваних процесів або діяльності. Наприклад, порядок проведення і використання амортизаційних відрахувань є економічним механізмом, що підтримує відтворювальний процес основного капіталу підприємства. Організаційно-економічний механізм відрізняється тим, що природний хід економічних процесів замінюється або доповнюється їх управлінням або

регулюванням. Для організаційно-управлінського механізму характерно те, що результатом його функціонування є управлінське рішення, яке використовується у процесах управління підприємством. Тобто відмінною рисою організаційно-управлінського механізму є те, що продуктом його діяльності є інформація, а в основі функціонування лежать інформаційні процеси.

Організаційно-економічний механізм будемо подавати як структуру, що складається з елементів, які включають в себе різні ланки. Якість функціонування всього механізму загалом визначає сукупний результат функціонування всіх його ланок. У загальному випадку функціонування кожної ланки може визначати як позитивний, так і негативний вплив на механізм загалом внаслідок динамічності ланок, схильності їх впливу внутрішніх та зовнішніх чинників.

Оцінювання реалізації стратегії розвитку являє собою документовані цілі і процеси, показники і критерії результативності та ефективності процесів, методи оцінювання відповідності отриманих результатів сформованим цілям.

З боку інноваційного розвитку під організаційно-економічним механізмом розглядають систему стратегічного управління інноваційним розвитком підприємства, що враховує особливості організаційної моделі промислового підприємства, економіку бізнес-процесів і фінансові результати інноваційного розвитку підприємства.

Важливими аспектами конкретизації і структуризації організаційно-економічного механізму стратегічного управління розвитком підприємства є визначення цілей стратегічного розвитку підприємства та умов функціонування механізму, до яких слід віднести умови запуску, припинення та зупинення механізму.

Впровадження організаційно-економічного механізму має відповідати принципам раціональності, продуманості, спланованості та регламентованості. Водночас організаційно-економічний механізм повинен бути впроваджений у політику та стратегію організації. Також він має бути чітко спрямований на задоволення потреб зацікавлених сторін, а під час інтегрування має бути суворо систематизований та має охоплювати усі сфери діяльності.

Організаційно-економічний механізм являє багаторівневу ієрархію головних взаємозалежних між собою елементів та типових груп, що їм належать, а також способів їх взаємодії. Цей механізм також включає інтеграцію і дезінтеграцію, в ході і під впливом яких гармонізуються економічні відносини (інтереси) держави, інноваційної інфраструктури, суб'єктів ринку машинобудівної промисловості й суспільства і забезпечується цілеспрямований незворотній розвиток в умовах конкретного часового періоду.

Сформований механізм буде відчувати певні імпульси, нові виклики зовнішнього та внутрішнього середовища, оскільки сьогодні існує певне загострення цих факторів: зовнішнього середовища – агресія з боку росії, зниження курсу гривні, підвищення цін та внутрішнього середовища – низький рівень прибутку, необхідність модернізації застарілих фондів, низький рівень технологій та виробництва. Саме тому цей механізм повинен стати більш гнучким та готовим до інновацій, більш готовим до змін ринку.

Організаційно-економічний механізм складається з чітко визначеної системи цілей та обмежень ресурсів, сформованої системи показників оцінки економічної результативності та має відповідне забезпечення інформацією.

Організаційно-економічний механізм має базуватися на таких складниках, як: організаційна, економічна, а також інноваційна. Форма господарювання, планування, спеціалізація, технологія виробництва, тощо – це все входить до організаційної складової механізму. Економічний складник включає в себе ціноутворення та ціни, державну, кредитну, податкову та страхову підсистеми. Інноваційна складова включає в себе інноваційну діяльність на різних стадіях виробництва – їх розроблення, ефективність, стимулювання та інфраструктуру.

Наслідком використання цього механізму стане досягнення певного рівня інноваційного розвитку, що дасть можливість українському підприємству здійснювати свою діяльність на зовнішніх ринках, не відстаючи у конкурентоспроможності від інших підприємств. Організаційно-економічний механізм не є замкненою системою, він може існувати лише як динамічна та відкрита система, яка враховує впливовість внутрішніх та зовнішніх чинників.

Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку має включати в себе методи забезпечення та аналізу, а отримані результати мають бути використаними для визначення та оцінювання слабких і сильних сторін підприємства, планування та реалізації діяльності машинобудівних підприємств для подальшого розвитку інновацій.

Неперервне залучення інновацій, адаптація яких вимагає різних організаційних, економічних, виробничих перетворень беззаперечно тісно пов'язано з інноваційною діяльністю промислових підприємств. Тож для досягнення інноваційних цілей необхідно розробити новий підхід керування змінами інноваційного характеру.

Головною метою функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вважається перехід існуючої продукції в якісно новий стан, що визначається досягненням мети інноваційного розвитку, росту показників конкурентоспроможності виробництва промислової продукції, найякісніше забезпечення потреб населення, а також держави.

Завданнями функціонування організаційно-економічного механізму вважають:

- а) дослідити динаміку властивостей даного механізму інноваційного розвитку та його окремих елементів;
- б) побудова організаційно-економічного механізму із визначеними властивостями та параметрами.

Вирішення таких завдань, як побудова та функціонування організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку виконується індивідуально для кожного окремого підприємства та вимагає врахування його стратегічних цілей та особливостей питань, які стосуються окремих елементів системи господарювання, напрямків та об'єктів, таких як технологія, кадри, організація, формування інформаційної бази, наявного потенціалу та ресурсів.

Ефективність функціонування організаційно-економічного механізму забезпечується сукупністю потрібних коштів та умов, які мають вплив на нормальну

роботу економічних процесів.

Серед засобів забезпечення інноваційного розвитку основними є фінансове, інформаційно-комунікаційне, організаційне, нормативно-правове, інтелектуальне, кадрове, матеріально-технічне забезпечення, час та відносини між учасниками інноваційних процесів [5].

Іншим елементом організаційно-економічного механізму являються форми, тобто спосіб реалізації інноваційної діяльності, яка має за основу певне поєднання учасників цієї діяльності. У літературі відомих науковців запропоновано класифікацію форм інноваційного розвитку у складі лабораторії, державні та недержавні інститути із забезпечення інноваційного розвитку, науково-дослідні інститути, інноваційні центри, технопарки, технополіси, інформаційно-консультуючі служби, наукові парки.

Результатом функціонування даного організаційно-економічного механізму являється доведення об'єкта інноваційної діяльності до певного результативного рівня, що призначено поставленою метою.

Реалізація даного організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку дасть змогу підвищити рівень інноваційної активності українських промислових підприємств за допомогою комплексного застосування організаційного, економічного та інноваційного блоків управління, що переводить інноваційний розвиток у режим покращення та пришвидшення змін.

До умов запуску механізму відносять вибір або початок реалізації стратегії інноваційного розвитку, розроблення реалізації інноваційного портфелю або інноваційного проекту, початок функціонування інноваційного підприємства.

Умовами припинення організаційно-економічного механізму є припинення реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємства, припинення реалізації інноваційного портфелю. Умовами зупинки механізму є зміна стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Організаційно-економічний механізм управління забезпечує упорядкування процесу управління за допомогою впливу на об'єкт управління. Характер цього впливу визначається особливостями сучасної економіки, розвитком ринкових відносин, різноманітним форм власності, конкуренцією виробників тощо.

Економічний механізм реалізації стратегії розвитку організації повинен бути заснований на розрахунках потреби підприємства у власних і залучених фінансових ресурсах для досягнення цілей стратегії.

Виділимо наступні складники економічного механізму стратегічного управління організаціями: механізм конкуренції і ціноутворення, механізм самотінансування інвестицій у виробництво, механізм державного регулювання розвитку організацій, механізм позикових коштів для забезпечення реалізації стратегічних програм організацій.

Специфічними елементами організаційно-економічного механізму стратегії розвитку підприємства є взаємозв'язки між стратегічним плануванням, організаційно-економічними формами управління, економічними важелями і стимулами. Такі специфічні елементи організаційно-економічного механізму стратегії розвитку виступають у вигляді системи умов, показників, факторів, нормативів і мотивів.

Основними складовими механізму реалізації стратегії є: можливі учасники реалізації стратегії (функціональні служби, відділи, зовнішні організації); передбачувані терміни реалізації; форми реалізації стратегії; очікувані результати; необхідні ресурси.

ВИСНОВКИ

У висновку слід зазначити, що зовнішнє середовище на сьогодні характеризується своєю стрімкою динамічністю та мінливістю, тож саме від того, як керівництво володіє різними стратегічними методами та інструментами у певних несприятливих умовах і залежить ефективність розвитку сучасних підприємств. На жаль, в Україні існує проблема стійкої економічної та політичної нестабільності, що, зі свого боку, лише посилює потребу в ефективному управлінні стратегічним розвитком організацій для вітчизняних топ-менеджерів.

Наслідком використання організаційно-економічного механізму реалізації стратегії розвитку компанії стане досягнення певного рівня інноваційного розвитку, що дасть можливість українському підприємству здійснювати свою діяльність на зовнішніх ринках, не відстаючи у конкурентоспроможності від інших підприємств.

Список використаних джерел

1. Ригбі Д. Кращі інструменти управління компанією. URL: http://www.cfin.ru/management/strategy/management_tools.shtml
2. Жалдак Г.П. Основи формування соціально-економічного механізму інноваційного розвитку промислових підприємств. *Технологічний аудит та резерви виробництва*. 2014. Вип. 3. С. 43-46.
3. Freeman RE Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston (USA), 1984. 350 p.
4. Создание инновационной культуры: как транснациональные корпорации реализуют креативный потенциал. URL: <http://www.marketing.spb.ru/mr/business/innovative.htm>
5. Фатхутдинов Р.А. Инновационный менеджмент. СПб, 2012. 448 с.

References

1. Ryhbi D. The best tools for managing a company. URL: http://www.cfin.ru/management/strategy/management_tools.shtml (in Ukrainian).
2. Zhaldak H.P. Fundamentals of formation of socio-economic mechanism of innovative development of industrial enterprises. *Technological audit and production reserves*. 2014. Issue. 3. pp. 43-46. (in Ukrainian).
3. Freeman RE Strategic Management: A Stakeholder Approach. Boston (USA), 1984. 350 p.
4. Creating an innovation culture: how multinational corporations realize their creative potential: encyclopedia of marketing: website. URL: <http://www.marketing.spb.ru/mr/business/innovative.htm> (in Russian).
5. Fatkhutdinov RA Innovation Management. Saint Petersburg, 2012. 448 p. (in Russian).

Hanna KOVALOVA

student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0251-7946>

e-mail: kovalyova.anna17@gmail.com

Natalia ARTAMONOVA

PhD in Economics, Associate Professor, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5904-2809>

e-mail: zam.agrariy@gmail.com

NATURE AND STRUCTURE OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ENTERPRISE DEVELOPMENT STRATEGY IMPLEMENTATION

The paper examines in detail the organizational and economic mechanism as one of the most important components of the company's development strategy. Currently, there is no doubt that the effective development of enterprises in dynamic and adverse environmental conditions is determined by the extent to which managers have the tools and methods of strategic management. Given the tendency to intensify competition, the problem of building an organizational and economic mechanism for implementing the strategy of enterprise development becomes especially important. The paper analyzes the problems of building an organizational and economic mechanism within the developed strategy and shows its relevance, reveals such concepts as "organizational and economic mechanism", "organizational and economic mechanism of innovation development", considers their essence and structure. Today, the problem of strategic management is experiencing a real peak of its relevance. Behind the minds of the tendency to strengthen the competitive struggle, the problem of stimulating the organizational and economic mechanism for the implementation of the strategy for the development of business is of particular importance. Organizational and economic mechanism will be presented as a structure that is made up of elements that include different countries....From the point of view of innovative development, under the organizational and economic mechanism consider the system of strategic management of innovative development of the enterprise, which takes into account the organizational model of the industrial enterprise, business process economics and financial results of innovative development. The main purpose of the organizational and economic mechanism of innovative development is the transition of existing products to a qualitatively new state, which is determined by the achievement of the goal of innovative development.

Keywords: strategy, strategic development, organizational and economic mechanism, innovative development

Максим Анатолійович КУРБЕТ

аспірант, Державний торговельно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4922-107X>e-mail: m.kurbet@knote.edu.ua

ЗВІТНІСТЬ ПРО СОЦІАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто практику розкриття інформації про соціальну відповідальність підприємств в Україні. Здійснено компаративний аналіз нефінансових звітів українських підприємств, що опубліковано на їх офіційних сайтах. Визначено форми звітів, що містять інформацію про ключові аспекти соціальної відповідальності підприємств, здійснено аналіз їх структури та змістового наповнення. Результати проведеного дослідження вказують на те, що підприємства у нефінансовій звітності розкривають інформацію, яка традиційно вважалася внутрішньою або конфіденційною.

Ключові слова: соціальна відповідальність, нефінансова звітність, звіт про управління, звіт про соціальну відповідальність, звіт про прогрес

ВСТУП

Новітньою вимогою суспільства до великих підприємств є їх соціальна відповідальність, зокрема увага до реалізації ними цілей в екологічній та соціальній сфері та практики корпоративного управління (*Environmental, Social, and Corporate Governance, ESG*). Очікується, що такі підприємства не лише приносять прибутки постачальникам фінансового капіталу, але й відповідають запитам своїх клієнтів, інвестують кошти у місцеву спільноту, дотримуватись принципів підзвітності і прозорості. Отже, сформувався запит на звітність про соціальну відповідальність підприємств.

Для визначення рівня соціальної відповідальності потрібна повна, правдива та неупереджена інформація про економічні, екологічні та соціальні аспекти діяльності підприємства. Існуюча практика обліку і звітності не дає змоги отримати необхідні для цього дані. Водночас розширення запиту на інформацію про соціальну відповідальність підприємств призводить до появи нової нефінансової звітності.

Вітчизняні науковці О.В. Будько, О.О. Герасименко, В.А. Дерій, М.В. Дерій, І.В. Жиглей, В.М. Жук, С.Я. Король, С.О. Левицька, О.В. Попадюк, Н.Л. Правдюк, Л.В. Чижевська, М.М. Шигун та інші досліджують процеси формування і надання користувачам інформації про економічні, екологічні та соціальні наслідки діяльності підприємств, зокрема з метою залучення нових інвесторів і покращення внутрішнього клімату, вивчають стандарти звітності та пропонують підходи до формування підприємством нефінансової звітності [1]. Слід зазначити, що підготовка інформації та складанням достовірної звітності соціальної відповідальності потребують подальшого дослідження.

МЕТОЮ статті є дослідження різних форм і структури нефінансової звітності про соціальну відповідальність, якій надають перевагу українські підприємства.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для реалізації цієї мети проведено компаративний аналіз нефінансових звітів підприємств різних видів

діяльності. У написанні статті досліджувались наукові праці, звітність про соціальну відповідальність підприємств, яка опублікована на офіційних сайтах вітчизняних підприємств, проводився аналіз напрямів та показників звітності.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Нині для професіоналів з бухгалтерського обліку актуальним є звітування про соціальну відповідальність підприємств. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» та Концептуальна основа фінансової звітності містять виклад концепцій, на яких базується підготовка і подання фінансових звітів зовнішнім користувачам. Але всі зацікавлені сторони, а це держава, власники, місцева громада, працівники, покупці, постачальники, прагнуть нового бачення звітності, що виходить за межі названих регламентів. Практика вказує на те, що сучасному суспільству потрібен нефінансовий звіт. І керівництво все більшого числа підприємств в Україні вже усвідомлює необхідність забезпечення стейкхолдерів якісною, повною, своєчасною і достовірною інформацією про екологічні та соціальні аспекти їх діяльності.

Загострення екологічної ситуації, пандемія COVID-19 та розв'язана росією військова агресія проти України ставлять бізнес у надзвичайно складні умови. Підприємства проходять випробування на відповідальність і сталість, що пов'язане з розумінням необхідності підтримки працівників, партнерів, суспільству загалом і насамперед захисникам Вітчизни, без чого майбутнє нашої країни залишиться примарним.

Нині в Україні відбувається імплементація нормативно-правових актів, що визначають вимоги до нефінансової звітності, а також кристалізація запитів стейкхолдерів. Частка підприємств, які звітують не тільки про фінансові результати, а й про ESG-складові діяльності, є незначною. До них переважно належать ті підприємства, що мають довгостроковий план розвитку, піклуються про свою репутацію та заслуговують на довіру суспільства, вдосконалюють підходи до наповнення звітності, розширюючи її вектор. На офіційних сайтах таких підприємств є розділи, що прис-

вчені їх корпоративній соціальній відповідальності. Однак на них можна побачити неповну або не завжди достовірну інформацію, що адекватно відображає ті показники, якими цікавиться користувач. Закріплення на законодавчому рівні вимог щодо оприлюднення нефінансових звітів – це вагомий крок до європейських стандартів прозорого і соціально відповідального ведення бізнесу. Формалізація вимог громадськості до прозорості і відкритості діяльності підприємств, обов'язкового оприлюднення інформації у чіткій та доступній формі відіграє важливу роль. Це є основою для правильного оцінювання зацікавленими сторонами діяльності підприємства, яке заявляє про свою соціальну відповідальність, а також їх впливу на інтереси окремих суб'єктів, забезпечує кредит довіри. Водночас спонукає керівників підприємств до підготовки адекватної нефінансової звітності.

Міжнародна практика нефінансового звітування пов'язана з поширенням відображення ESG-показників діяльності та досягнення цілей сталого розвитку із застосуванням різних форм звітності. У багатьох Європейських країнах (Великій Британії, Бельгії, Німеччині, Швеції, Франції, Норвегії, Данії, Голландії) вся нефінансова звітність підприємств підлягає державному контролю та має обов'язковий характер. Підприємства в цих країнах займають передові позиції рейтингів найбільш соціально відповідальних підприємств. Звіти зі сталого розвитку або звіти про корпоративну соціальну відповідальність на сьогодні за даними Інституту відповідальності інвесторів готують близько 78 % підприємств світу [2].

Українські підприємства, які є членами Глобального договору ООН (ГД ООН), а це 108 підприємств різних галузей економіки, щорічно публікують звітність про реалізацію 10 Принципів ГД ООН та 17 Цілей сталого розвитку. Однією з умов участі бізнесу у ГД ООН є подання щорічного звіту про прогрес. Форма цього звіту довільна, але організація надає рекомендації з подання інформації та визначення якісних і кількісних показників, які і свідчать про прогрес підприємства. Відповідно до принципів і цілей ГД ООН діяльність підприємств оцінюється за показниками економічної, екологічної результативності, результативності організації праці, взаємодії із суспільством, результативності у сфері прав людини, у сфері відповідальності за продукцію [3], які формують інформаційну основу управління підприємством.

Глобальна ініціатива зі звітності (GRI) з 1997 р. розробила пакет стандартів звітності зі сталого розвитку (стандарти GRI), що стала найбільш поширеною системою підготовки нефінансових звітів та має власну базу звітів. Структура звіту за цим стандартом відображає економічні, соціальні і екологічні досягнення, має чітко визначенні вимоги до складання звітності [4].

Звітність, що складається за міжнародним стандартом AA1000 "AccountAbility" передбачає підготовку звітності у сфері сталого розвитку та проведення нефінансового аудиту [5].

В останні роки до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» внесено зміни, що відповідають положенням Директиви 2013/34/ЄС, і затверджено нову форму звітності – Звіт про управління, який є важливим для розвитку

нефінансового звітування в Україні. Розроблені Методичні рекомендації зі складання звіту про управління, затверджені наказом Мінфіну України від 07.12.2018 р. № 982, передбачають надання достовірної фінансової та нефінансової інформації про такі аспекти діяльності підприємства: його стан та перспективи розвитку, основні ризики і невизначеності діяльності, зокрема екологічного та соціального характеру, з посиланнями та поясненнями стосовно відповідних показників річної фінансової звітності, а також інші відомості, які керівництво підприємства вважає суттєвими. Водночас великим підприємствам рекомендується включати у звіт про управління нефінансові показники стосовно впливу його діяльності на довкілля, суспільство, зокрема захисту працівників підприємства, поваги прав людини, боротьби з корупцією та хабарництвом. Зазначені показники може бути подано в абсолютних і відносних величинах, у текстовій формі або у вигляді таблиць і графіків, що дає змогу зробити інформацію більш доступною, легшою для сприйняття і зрозумілішою користувачам. Починаючи з 2018 р., вітчизняні підприємства зобов'язані складати та оприлюднювати звіти про управління разом з річною фінансовою звітністю. На практиці для цього вони використовують свої сайти.

Здійснений моніторинг дав змогу виявити таку тенденцію стосовно звітності про соціальну відповідальність підприємств.

ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» у звіті про управління за 2020 р. розкриває інформацію за багатьма показниками діяльності, де відображає таких десять напрямів: організаційну структуру та опис діяльності підприємства, результати діяльності, ліквідність та зобов'язання, екологічні аспекти, соціальні аспекти та політику управління персоналом, ризики, дослідження та інновації, фінансові інвестиції, перспективи розвитку і корпоративне управління [6].

ТОВ «Сільпо-Фуд» у звіті про управління у 2020 р. надає інформацію про торговельну мережу, фінансові результати за рік, ліквідність та зобов'язання, власний імпорт, власні торгові марки і виробництво, відкриті 23 «Сільпо», екологію і стійкий розвиток, технології та інновації, напрям співробітники (навчання, пільги, заохочення, студенти у команді), прогнози (ризики та чинники), а також показники фінансового характеру щодо допомоги лікарням України при пандемії для закупівлі обладнання та захисних засобів для медиків на суму майже 150 млн грн та 1155 тис. дол. США [7].

ТОВ «Фора» у звіті про управління за 2020 р., крім загальної, відображає інформацію про організаційну структуру, стабільне зростання підприємства, місію та цінності, заохочення та мотивації працівників, асортимент товару, експертизу персоналу, управління клієнтським досвідом, знижки, екологічні ініціативи, вплив пандемії COVID-19 на діяльність підприємства, ліквідність та зобов'язання, інвестиційну діяльність підприємства та SWOT-аналіз [8].

У звіті про управління за 2020 р. ТОВ «Енерго Збут Транс» розмістило інформацію про товариство, місію та цілі, клієнтів, взаємодію із зацікавленими сторонами, результати діяльності, особливі досягнення, соціальні й екологічні аспекти, практику управління ризиками, протидію корупції тощо [9].

АТ «ОТП Банк» у звіті про управління за 2020 р. виділяє відомості про благодійні, волонтерські ініціативи; впровадження безконтактних і дистанційних сервісів; мотиваційні програми та дистанційне навчання для співробітників; розвиток персоналу з різностороннім досвідом; забезпечення розробки та вжиття заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання, виявлення і протидії корупції; основні зусилля банку, що спрямовано на захист працівників і клієнтів від COVID-19 [10]. Але інформації про екологічні аспекти, в звіті не відображено.

Отже, у звіті про управління знаходять відображення окремі аспекти соціальної відповідальності підприємств. Повнота їх розкриття залежить від компетентності робочої групи, яка вміє повно визначити джерела інформації для підготовки звіту, розуміючи реалізацію стратегії соціальної відповідальності підприємства, забезпечить повний збір даних та здійснить достовірне складання звіту.

Крім того, деякі українські підприємства публікують *звіти зі сталого розвитку*. Наприклад, ТОВ «Нова пошта» наводить у звіті за 2020 р. вступне слово співвласників, ключові цифри та події року, які є суттєвими для розуміння стану корпоративної соціальної відповідальності; управління підприємством: місію та цінності, структуру, ключові цифри та події року, мережу відділень, кількість поштових відправлень, податки, позицію на ринку, онлайн-сервіси, інновації, постачальники, ділову етику та комплаєнс, безпеку; навчання та страхування працівників, соціальні та екологічні показники діяльності, взаємодію із зацікавленими сторонами. Звіт підприємства «Нова пошта» містить стандартні елементи розкриття інформації згідно Global Reporting Initiative G4 [11].

АБ «Укргазбанк» опублікував заяву про затвердження політики екологічної та соціальної відповідальності. Банк займає перше місце за обсягом «Зеленого фінансування», дотримується нової для України бізнес-моделі «зеленого банку», піклується про довкілля, фінансуючи проекти з підвищення енергоефективності та використання відновлюваної енергетики. Відповідні показники його діяльності відображені у звіті зі сталого розвитку, що опублікований на сайті банку [12].

Звіт зі сталого розвитку, починаючи з 2017 р., також публікує і ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед». Так, у звіті за 2020 р. підприємство наводить ключові показники, а також інформацію про бачення та цінності, стратегію зі сталого розвитку, політику та протидію корупції, продукцію підприємства, її маркетинг і продажі, якість та безпеку, ланцюг постачання, принципи роботи з персоналом, охорону здоров'я та безпечні умови праці, турботу про довкілля, підтримку місцевих громад [13]. Поданий звіт дозволяє оцінити загальний внесок ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» в економіку України. Необхідно відзначити, що звіт зі сталого розвитку даного підприємства не дублює інформацію звіту про управління (про що зазначено вище), а розкриває інформацію відповідно до стандартів GRI та являє інтерес для широкого кола користувачів.

Звіт про прогрес у відповідності до регламентів

ГД ООН складають і публікують на вебсайтах деякі вітчизняні соціально відповідальні підприємства.

Наприклад, АТ «Перший Український міжнародний банк» у звіті за 2020 р. висвітлює загальні відомості про банк; відповідальність банку, стратегію банку у галузі сталого розвитку, впровадження 10 принципів ГД ООН у стратегію та діяльність банку, дотримання прав людини, корпоративну етику, розвиток бізнес-середовища (освітні проекти для бізнесу та молоді, підтримка бізнесу в пандемію, допомога лікарням у боротьбі з COVID-19, розвиток партнерства, фінансова грамотність), клієнтоцентричну модель бізнесу (покращення та спрощення співпраці з банком, партнерство з фондом гарантування вкладів фізичних осіб, безпека даних, управління ризиками, діяльність фінансовим установи в умовах COVID-19), клієнтський досвід, принципи трудових відносин (рівні права та можливості, охорона праці, розвиток та навчання персоналу, мотивація та підтримка персоналу, корпоративне волонтерство), екологічні принципи, протидію корупції [14].

ГК компаній «Фокстрот» складає звіт про прогрес з 2008 р. і наводить в ньому загальну інформацію, а також інформацію про власні ініціативи та підтримку ініціатив стейкхолдерів, кадрову політику, протидію корупції, волонтерську діяльність, участь у вирішенні екологічних проблем, освітні проекти, спонсорство та благодійність [15].

Крім зазначених вище, деякі українські підприємства публікують й інші форми звітів про соціальну відповідальність.

Наприклад, ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет» публікує *звіт з корпоративної соціальної відповідальності*. У звіті розкрито такі питання, як цінності та хартія етики, політика корпоративної соціальної відповідальності – нові напрями роботи; адаптація підприємства в умовах пандемії – підтримка співробітників, клієнтів, громад; опитування співробітників щодо задоволеності; співробітники – залученість до роботи людей з інвалідністю тощо; зв'язок з клієнтами; екологія – робота з відходами, зменшення вуглецевого сліду, енергоспоживання та екологічна активність; соціальні ініціативи – допомога потребуючим та благодійність, визнання, прозорість. Крім того, у звіті наведені показники, що відповідають стандарту GRI [16].

Соціальний звіт з елементами стандартів GRI з 2010 р. подає українське підприємство ТОВ «Лайфселл», в якому характеризує свою організаційну структуру та діяльність; етику відносин та протидію корупції; ризик-менеджмент; заінтересовані групи та інструменти взаємодії; економічні показники про результати роботи; зв'язок та обслуговування (розвиток та ключові події); дослідження та інновації; соціальні проекти (боротьба з COVID-19); протидію шахрайству; формування інклюзивного суспільства (підтримку спеціалізованих курсів для людей із вадами зору); соціальне партнерство; сприяння розвитку благодійництва; умови праці та соціальні гарантії; екологічну відповідальність; глобальні цілі сталого розвитку. Водночас товариство відповідно до законодавства складає та публікує звіт з управління [17].

Дослідження вітчизняної практики звітування про

соціальну відповідальність підприємств дало змогу встановити, що звіти відрізняються за назвою, змістом, структурою, але всі подаються у вільній формі. Перелік форм звітів за даними сайтів вітчизняних підприємств-наведено в таблиці (табл. 1).

Проведений аналіз звітів вітчизняних підприємств дозволяє стверджувати, що не всі великі та середні вітчизняні підприємства формують звіт з управління, як цього вимагає українське законодавство. Але зауважимо, що його публікує переважна більшість підприємств і якість їх підготовки з кожним роком зростає (інформація подається розгорнуто і цікаво, з ілюстраціями, схемами, містить порівняльні таблиці та діаграми). Серед інших звітів вітчизняних підприємств – звіт зі сталого розвитку, інтегрований звіт, звіт про прогрес, звіт з корпоративної соціальної відповідальності, соціальний звіт та нефінансовий звіт.

Вид опублікованої підприємством звітності говорить про те, яку стратегію та соціальну політику обрало підприємство. Відповідно нефінансовий звіт є інструментом інформування зацікавлених сторін і про те, як і якими темпами підприємство реалізує закладені у стратегічних планах розвитку цілі стосовно економічного розвитку, забезпечення соціального добробуту та екологічної стабільності. Порівняння форм звітів свідчить про те, що звіт про прогрес має найбільш просту форму, а звіт про управління є більш цікавим користувачу за структурою відображеної інформації.

Окремо слід підкреслити, що багато підприємств в Україні продовжують не складати і не публікують нефінансові звіти, а філії або дочірні підприємства міжнародних компаній вже мають досвід відображення нефінансових показників.

Таблиця 1 – Перелік звітів вітчизняних підприємств, що містять інформацію про ключові аспекти їх соціальної відповідальності [складено автором за даними [6-17]]

№ з/п	Тип звіту	Компанії, що звітують	Галузь економіки
1.	Звіт про управління	ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед»	Харчова промисловість, оптова торгівля
		ТОВ «Сільпо-Фуд»	Роздрібна торгівля
		ТОВ «Фора»	Роздрібна торгівля
		ТОВ «ЮСК Україна»	Роздрібна торгівля
		ПТК ТОВ «Агромат»	Оптова торгівля, виробнича галузь
		ТОВ "Голден тайл"	Оптова торгівля
		КП «Київський метрополітен»	Транспортна галузь
		КП «Київпаstrans»	Транспортна галузь
		КП «Міськелект-ротранссервіс»	Допоміжне обслуговування наземного транспорту
		ТОВ «Ді-Стар»	Виробнича галузь, будівельна галузь, роздрібна торгівля
		ТОВ «Лайфселл»	Діяльність у сфері безпроводового електрозв'язку
		АТ «ОТП Банк»	Банківська діяльність
2.	Інтегрований звіт	АТ «Українська залізниця»	Залізничний транспорт, виробнича галузь, видобуток ресурсів
		ТОВ «БДО»	Аудиторська діяльність
3.	Звіт про прогрес	ГК «Фокстрот»	Роздрібна та оптова торгівля, оренда та управління нерухомістю
		АТ «ПУМБ»	Банківська діяльність
4.	Звіт зі сталого розвитку	ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед»	Харчова промисловість, оптова торгівля
		ТОВ «Нова пошта»	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність
		ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	Виробнича галузь, будівельна галузь, інші галузі
		ПрАТ «Карлсберг Україна»	Харчова промисловість
5.	Звіт з КСВ	ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет»	Роздрібна торгівля
6.	Соціальний звіт	ТОВ «Лайфселл»	Діяльність у сфері безпроводового електрозв'язку
		ДП «КК «Рошен»	Харчова промисловість
7.	Нефінансовий звіт	ДП «НАЕК «Енергоатом»	Виробництво електроенергії
		АТ «Фармак»	Фармацевтична промисловість

Для визначення Індексу ESG прозорості сайтів українських підприємств Центр «Розвитку корпоративної соціальної відповідальності» разом з Професійною асоціацією корпоративного управління провів аналіз, результати якого свідчать, що нефінансові

звіти за стандартами GRI (з їх елементами) або звіти про прогрес у 2019 р. підготували тільки чотири приватні і два державні підприємства, а саме: АТ «Перший український міжнародний банк», ТОВ «Нова пошта», ПрАТ «Карлсберг Україна», АТ «Фармак»,

АБ «Укргазбанк» та НАК «Нафтогаз України» [18]. У 2020 р. частка підприємств, що опублікували нефінансові звіти, зросла порівняно з 2019 р. з 36 % до 58,5 %. Варто зазначити, що державні підприємства мають вищі показники практично за всіма критеріями і компонентами Індексу прозорості, ніж підприємства приватної форми власності. Це обумовлено суворішими вимогами до звітності державних підприємств. За даними Індексу прозорості підприємств України 2020 р. перші десять сходинок посіли ПрАТ «ВФ Україна» (мобільний оператор «Водафон»), АТ «Перший український міжнародний банк», ГК «ДТЕК», АБ «Укргазбанк», ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед», ДП «НАЕК «Енергоатом», ПрАТ «МХП», ПрАТ «НЕК «Укргідроенерго», АТ «Українська залізниця» та НАК «Нафтогаз України» [18]. Найчастіше підприємства-учасники Індексу прозорості за 2020 р. розкривають загальну інформацію про підприємство, інформацію про захист довкілля та відносини з громадою. Найменш висвітлюваними елементами звітності є питання прав людини, впровадження корпоративної соціальної відповідальності в ланцюг постачання та лідерство керівництва і підприємства.

Подальшому розвитку практики складання і оприлюднення звітів, що розкривають інформацію про соціальну відповідальність, у банківському секторі сприятиме опублікована НБУ у 2021 р. Політика розвитку сталого фінансування на період до 2025 р. [19]. Зокрема, як очікується, фінансові установи розкриватимуть інформацію з того, наскільки їхня діяльність є сталою, та повідомлятимуть про свій вплив на довкілля, а під час вибору проєктів для фінансування оцінюватимуть їхній вплив на екологію, сталість еконо-

мічної діяльності та енергоефективність. Це змусить спонукатись кредиторів задуматись про свою соціальну відповідальність та звітування про неї.

Важливим кроком до активного звітування про соціальну відповідальність стане розуміння керівництвом підприємств його переваг та формування стійкого запиту з боку широкого кола зацікавлених осіб на інформацію про соціальні та екологічні аспекти економічної діяльності.

ВИСНОВКИ

Здійснене дослідження підтвердило, що для забезпечення прозорості діяльності та відповідаючи на запити суспільства, українські підприємства публікують різні форми нефінансових звітів, в яких наводять інформацію про економічні, екологічні та соціальні аспекти своєї соціальної відповідальності, що загалом відповідає світовим тенденціям.

Здійснений аналіз дає підстави стверджувати, що соціально відповідальні підприємства відкривають у своїй нефінансовій звітності інформацію, яка раніше вважалася внутрішньою, конфіденційною. Кількість підприємств, що звітують, зростає. Оприлюднена звітність загалом відповідає запитам суспільства, а достовірне і повне відображення інформації у звітності підвищує довіру до підприємства різних груп впливу, сприяє залученню додаткових інвестицій, підвищенню його капіталізації і створює основу для сталого розвитку країни.

У найближчі роки, як очікується, вітчизняний бізнес має визначитись, якій формі звітності віддати перевагу, з урахуванням вітчизняного законодавства, запитів зацікавлених сторін та зарубіжного досвіду.

Список використаних джерел

1. Будько О.В. Облік соціально відповідальної діяльності як інформаційна основа управління сталим розвитком підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 33-38.
2. Саприкіна М.А. Навіщо бізнесу звіти зі сталого розвитку. *Економічна правда*. 2019. 31 жовт. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/10/31/653160/>
3. Глобальний договір ООН в Україні. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/gd-onn-v-ukraini/>
4. United Nations Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>
5. Міжнародний стандарт АА 1000 "AccountAbility". URL: <https://www.iso.org/iso/catalogue>
6. Звіт про управління за 2020 рік ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед». URL: <https://ua.coca-colahellenic.com/ua/local-impact/finansova-zvitnist>
7. Звіт про управління за 2020 рік ТОВ «Сільпо Фуд». URL: <https://content.silpo.ua/uploads/2021/04/30/608bebf3bc36.pdf>
8. Звіт про управління за 2020 рік ТОВ «Фора». URL: <https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/56411c5410343cd14173485b5a075f9911a48054.pdf>
9. Звіт про управління за 2020 рік ТОВ «Енерго 360» Транс». URL: [https://enerho3buttrans.com.ua/upload/news/2021.05.27_EZT_Management%20report_UKR%20\(11-00\).pdf](https://enerho3buttrans.com.ua/upload/news/2021.05.27_EZT_Management%20report_UKR%20(11-00).pdf)
10. Звіт про управління за 2020 рік АТ «ОТП Банк». URL: <https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/b47/consolidated2020.pdf>
11. Звіт зі сталого розвитку за 2020 рік ТОВ «Нова пошта». URL: https://novaposhta.ua/zvit_zi_stalogo_rozvitku_2020/#/reaction
12. Звіт зі сталого розвитку за 2020 рік АБ «Укргазбанк». URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/ugb_report_2020.pdf
13. Звіт зі сталого розвитку 2020 рік ІП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед». URL: https://www.coca-cola.ua/content/dam/one/ua/uk/pdf-files/Sustainability_report_2020_ukr.pdf
14. Звіт про прогрес за 2020 рік АТ «Перший Український міжнародний банк». URL: https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ua/press_content_fuib%20cop%202020_ua.pdf
15. Звіт з корпоративної соціальної відповідальності за 2020 рік ГК «Фокстрот». URL: <https://foxtrotgroup.com.ua/file?id=177934>
16. Звіт з корпоративної соціальної відповідальності за 2020 рік ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет». URL: <https://aristorsmi001.blob.core.windows.net/cms-content/ua/2019/11/2020KCO.pdf>
17. Соціальна звітність за 2020 рік ТОВ «Лайфселл». URL: https://www.lifecell.ua/uk/pro_lifecell/sotsialna-vidpovidalnist/sotsialna-zvitnist/
18. Індекс ESG прозорості компаній України Центр «Розвиток КСБ». URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf>
19. Політика щодо розвитку сталого фінансування НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finsuvannya-na-period-do-2025-roku>

References

1. Budko O.V. Accounting for socially responsible activities as an information basis for managing sustainable development of the enterprise. *Investments: practice and experience*. 2016. № 20. pp. 33–38 (in Ukrainian).
2. Saprykina M.A. Why business reports on sustainable development. *Economic truth*. 2019. Oct. 31. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/10/31/653160/> (in Ukrainian).
3. UN Global Compact in Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/gd-oon-v-ukraini> (in Ukrainian).
4. United Nations Global Compact. URL: <https://www.unglobalcompact.org/>
5. International standard AA 1000 "AccountAbility". URL: <https://www.iso.org/iso/catalogue>
6. Management Report for 2020 of "Coca-Cola Beverages Ukraine Limited". URL: <https://ua.coca-colahellenic.com/ua/local-impact/finansova-zvitnist> (in Ukrainian).
7. Report on management for 2020 of "Silpo Food" LLC. URL: <https://content.silpo.ua/uploads/2021/04/30/608bebf3bc36.pdf> (in Ukrainian).
8. Management Report for 2020 LLC "Fora". URL: <https://content.fora.ua/foracorp/upload/media/default/0001/01/56411c5410343cd14173485b5a075f9911a48054.pdf> (in Ukrainian).
9. Management Report for 2020 of "Energo Zbut Trans" LLC. URL: [https://enerhozbuttrans.com.ua/upload/news/2021.05.27_EZT_Management%20report_UKR%20\(11-00\).pdf](https://enerhozbuttrans.com.ua/upload/news/2021.05.27_EZT_Management%20report_UKR%20(11-00).pdf) (in Ukrainian).
10. Management Report for 2020 "OTP Bank" Joint-Stock Company. URL: <https://www.otpbank.com.ua/upload/medialibrary/b47/consolidated2020.pdf> (in Ukrainian).
11. Sustainability Report for 2020 "Nova Poshta" LLC. URL: https://novaposhta.ua/zvit_zi_stalogo_rozvitku_2020/#/reaction (in Ukrainian).
12. "Ukrasbank" JSB Sustainability Report for 2020. URL: https://www.ukrgasbank.com/upload/file/ugb_report_2020.pdf (in Ukrainian).
13. Sustainability Report 2020 FE "Coca-Cola Beverages Ukraine Limited". URL: https://www.coca-cola.ua/content/dam/one/ua/uk/pdf-files/Sustainability_report_2020_ukr.pdf (in Ukrainian).
14. Progress Report for 2020 Joint-Stock Company "First Ukrainian International Bank". URL: https://about.pumb.ua/content/cmsfile/ua/press_content_fuib%20cop%202020_ua.pdf (in Ukrainian).
15. Corporate Social Responsibility Report for 2020 "Foxtrot" Group of Companies. URL: <https://foxtrotgroup.com.ua/file?id=177934> (in Ukrainian).
16. Corporate Social Responsibility Report for 2020 "Auchan Ukraine Hypermarket" LLC. URL: <https://aristorsmi001.blob.core.windows.net/cms-content/ua/2019/11/2020KCO.pdf> (in Ukrainian).
17. Social reporting for 2020 "Lifecell" LLC. URL: https://www.lifecell.ua/en/pro_lifecell/sotsialna-vidpovidalnist/sotsialna-zvitnist/ (in Ukrainian).
18. ESG Transparency Index of Ukrainian Companies "CSR Development" Center. URL: <https://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2021/12/Index-2020.pdf> (in Ukrainian).
19. Policy on the development of sustainable financing National Bank of Ukraine. URL: <https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalniy-bank-prezentuvav-politiku-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku> (in Ukrainian).

Maksym KURBET

postgraduate student, State University of Trade and Economics

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4922-107X>

e-mail: m.kurbet@knute.edu.ua

REPORTING ON SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE ENTERPRISE

Introduction. The paper states that modern society needs reporting on socially responsible activities of the enterprise. There is a growing demand for social and environmental reporting information, which requires the preparation of new non-financial reporting forms for stakeholders.

The purpose of the paper is to research of various forms and structure of non-financial reporting on social responsibility, which is preferred by Ukrainian enterprises. Materials. To achieve this goal, the non-financial reports for the period 2018-2020 of twelve Ukrainian companies that are publicly available on their websites (in particular, Coca-Cola Beverages Ukraine Limited, Silpo-Food LLC, Fora LLC, Energo Zbut Trans LLC, OTP Bank Joint-Stock Company, Nova Poshta LLC, Ukrgasbank JSB, Coca-Cola Beverages Ukraine Limited, JSC "First Ukrainian International Bank", Foxtrot Group of Companies, Auchan Ukraine Hypermarket LLC, Lifesell LLC). Methods of grouping, systematization and comparative analysis are used to study them.

Results. The paper considers the practice of disclosing information about social responsibility of enterprises in Ukraine. Forms of reports containing information on key aspects of corporate social responsibility have been identified, and their structure and content have been analyzed. A number of factors have been identified that contribute to the spread of the practice of reporting on social responsibility by enterprises in Ukraine.

Conclusions. To ensure transparency and respond to the demands of society, companies publish various non-financial reports, which provide information on various aspects of their social responsibility. The number of reporting enterprises is growing. Socially responsible companies disclose in their non-financial statements information that was previously considered internal, closed. Publicized reporting generally meets the needs of society, and accurate and complete presentation of information in reporting increases the credibility of the company of different groups, helps to attract additional investment, increase its capitalization and creates a basis for sustainable development.

Keywords: social responsibility, non-financial reporting, management report, social responsibility report, progress report

Любов Ярославівна **ШЕВЧЕНКО**

к.е.н., доцент кафедри, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2188-1735>

e-mail: shevchenko@donnuet.edu.ua

Віталія Валеріївна **ЛЯДСЬКА**

студентка, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0591-3346>

e-mail: lyadska@donnuet.edu.ua

СУТНІСТЬ КРЕАТИВНОГО ОБЛІКУ

У статті досліджено поняття «креативний облік», розглянуто його сутність, а також умови його виникнення та реалізації. Встановлено, що необхідною умовою креативного обліку є допомога підприємству знайти шляхи вирішення проблеми збільшення витрат шляхом вдосконалення процесів та організації роботи. Негативний і позитивний вплив на розвиток принципів бухгалтерського обліку. Узагальнено причини використання креативного обліку та маніпулювання даними у фінансовій звітності. шляхи прояву креативного обліку, визначено його позитивні сторони, причини застосування креативного обліку. Доведено, що механізми маніпулювання фінансовою звітністю, навіть у рамках закону, певною мірою призводять до зловживання обліковим записом. Це впливає на довіру користувачів фінансової звітності. На сьогодні питання можливості креативного обліку, порядку та функцій його застосування, його взаємозв'язку з бухгалтерським обліком на рівні підприємства залишаються недостатньо розробленими.

Ключові слова: креативний облік, облікова політика, фальсифікація, фінансова звітність, творчий підхід, маніпулювання, бухгалтерський облік, облікова інформація

ВСТУП

На сьогодні ефективна робота сучасного підприємства неможлива без налагодженої системи управлінського обліку та звітності на всіх рівнях управління. З огляду на посилення конкуренції на внутрішньому ринку, для багатьох прогресивних лідерів більше немає необхідності створювати систему обліку на підприємствах. Більша увага, що приділяється управлінському обліку, пояснюється факторами, характерними для сучасних підприємств: постійним зростанням концентрації капіталу, високою конкуренцією, непередбачуваністю інфляції, значним зростанням витрат виробництва. Для зміцнення позицій компанії на ринку та її розширення необхідно грамотне управління грошовими потоками, виробничими та інвестиційними проектами.

Значний внесок у дослідження креативного обліку і облікової політики в своїх працях розглядали М.С. Пушкар [3], С.Ф. Голов [4], Ф.Ф. Бутинець [5], С.Ф. Легенчук [6], Р.О. Ріган, Р.Х. Паркер. У своїх дослідженнях науковці розкривають сутність та сфери застосування креативного обліку, його зв'язок з бухгалтерською етикою, розкривають креативні методи бухгалтерського обліку.

МЕТА дослідження полягає у визначенні поняття «креативний облік», передумов виникнення та прояву креативного обліку на практиці.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У ході дослідження використано методи: гносеологічний – для розкриття основних понять, пов'язаних з креативним обліком; аналіз, синтез, індукція, дедукція, абстрагування, ідеалізація та узагальнення – для визначення позитивних та негативних сторін креативного обліку; систематизації та узагальнення – для вивчення перспектив застосування креативного обліку.

РЕЗУЛЬТАТИ

Поняття «креативний облік» виник ще в ХІХ ст., що означало вимушену бухгалтерську «творчість» у питаннях, які зовсім не врегульовано; але пізніше воно стало поширюватися саме на випадки використання бухгалтерського обліку в корисливих цілях.

Під терміном «креативний облік» часто розуміють творчий облік або викривлення облікових даних, але тепер креативний облік розглядається як результат застосування облікової політики і втрачає свій негативний відтінок.

Багато вчених пов'язують виникнення креативного обліку з прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» [1], що надає можливість формування облікової політики та реалізації творчого підходу у формуванні інформації бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Проаналізувавши думки науковців, можна сформулювати загальне визначення поняття «креативний облік» – це метод, який використовується для формування або хибного тлумачення облікової політики з метою неправомірного використання облікових методів і стандартів, які встановлюються органами бухгалтерського обліку. Метою такої практики є отримання прибутку, не повідомляючи точні цифри. Це використання лавірок у нашій системі бухгалтерського обліку, а також у системі аудиту після завершення рахунків.

Креативний облік допомагає підприємству знайти шляхи вирішення зростання витрат за рахунок вдосконалення процесів і організації праці. Посилює обстеження переваг і недоліків певної діяльності для забезпечення конкурентності та тих об'єктів, якими не займаються фінансовий та управлінський облік.

Існує багато способів прояву креативного обліку. Більшість науковців зазначають, що впровадження

креативного обліку в українську методологію позитивно і негативно впливає на функціонування підприємства та його оточення.

Позитивною стороною є формування та застосування облікової інформації згідно з нормами чинного законодавства або згідно з рішенням власника підприємства, а негативною стороною є маніпулювання інформацією про прибуток. Тобто основною метою негативного прояву є навмисне викривлення облікової інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства, шляхом фальсифікації звітності.

Маніпулювання показниками фінансових звітів можливе завдяки методам обліку похідних фінансових інструментів для визначення їх справедливої вартості. Так, важко визначити ринкову вартість окремих фінансових інструментів, тому компанії використовують методи прогнозування та суб'єктивно оцінюють майбутні грошові потоки щодо цих активів. Це, зі свого боку, дозволяє коригувати статті фінансової звітності залежно від потреб системи управління компанії [11].

Причинами застосування креативного обліку і маніпулювання даними фінансових звітів є [9]:

- завищення прибутку з подальшим наслідком накопичення більш високих дивідендів;
- завищення показників прибутковості та зниження боргу для отримання вищої категорії боржника під час отримання кредиту;
- завищення витрат на цілі оподаткування з метою зменшення податку на прибуток;
- дотримання умов або обмежень угод з третіми особами (наприклад, завищення вартості активів може бути способом формального виконання умов кредитних договорів (суми заставного майна тощо);
- можливість впливати на рішення, що приймаються інвесторами, підвищувати фінансові результати або приховувати реальне фінансове становище компанії;
- особисті причини працівників, відповідальних за процес складання фінансової звітності.

Бухгалтери і керівництво підприємства мають можливість здійснювати облікові маніпуляції, внаслідок чого користувач облікової інформації буде дивитись на стан та результати діяльності підприємства або із завищенням, або із заниженням показників звітності.

У Міжнародному стандарті бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» зазначено, що якщо немає Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку або Міжна-

родного стандарту фінансової звітності, який конкретно застосовується до операції, іншої події або умови, управлінський персонал має застосовувати судження у розробленні та застосуванні облікової політики, щоб інформація була доречною для потреб користувачів з прийняття економічних рішень та достовірною [2].

Облік може бути творчим, коли він здійснюється як у межах, так і з порушенням встановлених правових правил та принципів бухгалтерського обліку [12]. Завдяки використанню умовно креативних та агресивних прийомів обліку можна покращувати чи, навпаки, погіршувати показники звітності як у межах чинного законодавства, так і поза його межами. Маніпулювання – це законний спосіб покращити або погіршити звітність. Покращення або погіршення показників звітності з порушенням принципів бухгалтерського обліку та законодавства досягається шляхом хеджування та фальсифікації.

Найважливішим тут є те, що інвестори повинні бути обережними при виборі підприємства, у які вони інвестують. Вони повинні знати фінансові заходи, які можна вжити, розуміючи примітки на рахунках. Керівництво має запитати всі підозрілі елементи, і якщо керівництво не може відповісти на запит, інвестор не повинен вкладати свої гроші в ці фіктивні компанії.

ВИСНОВКИ

Креативний облік – це бухгалтерська практика, яка допомагає підприємству відхиляти прибуток, виручку за рік, дотримуючись правил і норм. Це вміння, яке експерти використовують для маніпулювання рахунками компанії. Експерти найкраще вміють керувати прогалинами у системі, а метод повинен бути етичним; інакше це може стати серйозною проблемою для керівництва підприємством.

На нашу думку, маніпулювання показниками фінансової звітності є досить ефективним механізмом неправомірного використання бухгалтерського обліку, який дуже важко виявити, оскільки всі маніпуляції здійснюються відповідно до чинного законодавства, що зі свого боку впливає на довіру до користувачів фінансової звітності. Зменшити конфлікти, що призводять до креативного обліку, можна шляхом: запровадження нової бухгалтерської парадигми для забезпечення зниження інформаційного ризику для користувачів; покращити єдині стандарти фінансової звітності та посилити контроль за дотриманням вимог.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mul7031>
3. Пушкар М.С. Креативний облік (створення інформації для менеджерів): монографія. Тернопіль: Карт-Бланш, 2006. 334 с.
4. Голов С.Ф. Креативний облік: творчість чи шахрайство. *Економічні науки*. 2010. №7(25). С. 360-367. URL: https://mrkt.mim.kyiv.ua/ftp/t_articles/G_EcN_7_2010.pdf
5. Бутинець Ф. Ф. Альфа і омега бухгалтерського обліку або моя болісна несповідь. Житомир: ПП «Рута», 2007. 328 с.
6. Легенчук С.Ф. Креативний облік в національній системі бухгалтерського обліку. *Теорія та методологія бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2009. Випуск 2(14). С. 88-101.
7. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: наука, мистецтво, ремесло. *Вісник ЖІТІ*. 2001. № 15. С. 3-14.
8. Голов С.Ф. Теорія багатоцільового бухгалтерського обліку. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2011. № 4. С. 3-13.
9. Мельник З.Ю. Фальсифікація як спосіб здійснення креативного обліку. *Фінансовий простір*. 2015. № 2 (18). С. 212-216.
10. Мокринська З.В., Арендар Л.В. Проблеми креативного обліку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 5 (168).

C. 147-152.

11. Панченко І.А. Креативний облік як засіб маніпулювання величиною фінансових результатів. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2012. Вип. 9 (3). с. 20-26.

12. Подолянчук О.А. Сутність креативного обліку. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Чернігів, 27 листопада 2017 р.). Чернігів: ЧНТУ, 2017. С. 8-10.

References

1. Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (in Ukrainian).
2. International Accounting Standard 8 "Accounting Policies, Changes in Accounting Estimates and Errors". URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu17031> (in Ukrainian).
3. Pushkar M.S. Creative Accounting (creating information for managers): monograph. Ternopil, 2006. 334p. (in Ukrainian).
4. Holov S.F. Creative accounting: creativity or fraud. *Economic sciences*. 2010. №7 (25). pp. 360-367. URL: https://mrkt.mim.kyiv.ua/ftp/t_articles/G_EcN_7_2010.pdf (in Ukrainian).
5. Butynets F.F. Alpha and omega of accounting or my painful. Zhytomyr, 2007. 328 p. (in Ukrainian).
6. Lehenchuk S.F. Creative accounting in the national accounting system. *Theory and methodology of accounting, control and analysis*. 2009. Issue 2 (14). pp. 88-101. (in Ukrainian).
7. Butynets F.F. Accounting: science, art, craft. *Bulletin of ZIET*. 2001. № 15. p. 3-14. (in Ukrainian).
8. Holov S.F. Theory of multipurpose accounting. *Accounting and Auditing*. 2011. № 4. pp. 3-13. (in Ukrainian).
9. Melnyk Z.Yu. Falsification as a way of creative accounting. *Financial space*. 2015. № 2 (18). pp. 212-216. (in Ukrainian).
10. Mokrynska Z, Arendar L.V. Problems of creative accounting. *Formation of market relations in Ukraine*. 2015. № 5 (168). p. 147-152. (in Ukrainian).
11. Panchenko I.A. Creative accounting as a means of manipulating the value of financial results. *Economic sciences. Series: Accounting and Finance*. 2012. Issue 9 (3). pp. 20-26. (in Ukrainian).
12. Podolianshuk O.A. The essence of creative accounting. Accounting, taxation, analysis and audit: current status, problems and prospects: abstracts of the III International Scientific and Practical Conference (Chernihiv, November 27, 2017). Chernihiv, 2017. pp. 8-10. (in Ukrainian).

Liubov SHEVCHENKO

PhD in Economics, Associate Professor of department, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2188-1735>

e-mail: shevchenko@donnuet.edu.ua

Vitaliia LIADSKA

student, Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National University of Economics and Trade

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0591-3346>

e-mail: lyadska@donnuet.edu.ua

THE ESSENCE OF CREATIVE ACCOUNTING

The paper examines the concept of "creative accounting", considers its essence, as well as the conditions of its origin and implementation. It is established that a necessary condition for creative accounting is to help the company find ways to solve the problem of increasing costs by improving processes and organization of work. Negative and positive impact on the development of accounting principles. The reasons for using creative accounting and data manipulation in financial statements are summarized. ways of manifestation of creative accounting, its positive sides, the reasons of application of creative accounting are defined. It has been proven that the mechanisms of manipulating financial statements, even within the law, to some extent lead to account misuse. This affects the confidence of users of financial statements. To date, questions about the possibility of creative accounting, the procedure and functions of its application, its relationship with accounting at the enterprise level remain underdeveloped.

Fully agreeing with the selected groups of methods, it should be noted that the creativity of accounting should be manifested in the definition of accounting policies of the enterprise, and not in fraud and manipulation. The choice and application of these methods has a fairly wide range, which is based on the professional judgment of the accountant, which proves the need for creativity in accounting. Considering fraud and manipulation, and their connection with creative accounting, it should be noted that one should not confuse creativity in fraud and creative accounting. Practice shows that any creativity can be used for various management needs (including fraud). Therefore, the development of a professional position on the development of creative accounting should be based on professionalism and professional ethics.

Existence of alternative methods and ways of conducting accounting enables businesses to manipulate accounting data and financial reporting indicators within current legislation. In recent years, scientists often pay attention to the study of creative accounting.

Keywords: creative accounting, accounting policy, falsification, financial reporting, creative approach, manipulation, accounting, accounting information

Микола Віталійович АТАНАСОВ

аспірант, Національний університет "Одеська політехніка"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9061-6858>e-mail: atanasov.m.v@op.edu.ua

ОЦІНЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ: СУТНІСТЬ, ВИДИ ТА АЛГОРИТМ ЗДІЙСНЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ОЦІНЮВАННЯ

Персонал є невід'ємним складником кожного підприємства. У сучасних умовах все більшого значення набуває процедура оцінювання та розвитку персоналу. Кожен день критерії оцінювання змінюються та набувають подальшого розвитку, через що з'являється необхідність постійно бути на крок попереду та слідкувати за тенденціями у цій сфері. В цих умовах набуває все більше актуальності дослідження й аналіз нових видів та систем оцінки персоналу, віддаючи перевагу тому, що більш ефективно.

Ключові слова: персонал, оцінка, види, система, ефективність

ВСТУП

Оцінювання персоналу – це процедура перевірки роботи працівників на відповідність окремим критеріям ефективності виконання тих чи інших дій в межах посадових зобов'язань на підприємстві. Більшість компаній мають власну систему оцінювання співробітників, за якою працівники оцінюються на регулярній основі. Сфера оцінювання персоналу, звичайно, не стоїть на місці та постійно розвивається. Дослідження цієї теми завжди буде актуальним через те, що з кожним роком розробляються та впроваджуються нові види й процедури оцінювання персоналу, а також покращуються вже існуючі.

Існує велика кількість опублікованих наукових робіт, присвячених вивченню оцінювання персоналу підприємства, а також розгляду його видів. Великий внесок у дослідження цієї тематики зробили такі вітчизняні та закордонні фахівці, як А.О. Цісар, Т.О. Галайда, О.Є. Кузьмін, К.В. Ковтуненко, Л.В. Балабанова, О.В. Сардак, В.М. Мартиненко, Ю.Д. Древаль, Ю.В. Котопцева, Пат Костін, Норін Гераті та ін. [1-8].

МЕТА роботи – дослідження сутності поняття «оцінювання персоналу», систематизації його видів та покрокове дослідження алгоритму здійснення процедури оцінювання.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Стаття базується на працях вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріалах періодичних видань. Використовувались методи аналізу та синтезу, порівняння та узагальнення, системний підхід тощо.

РЕЗУЛЬТАТИ

Оцінювання персоналу (також відоме як оцінювання ефективності) – це періодичне оцінювання діяльності працівників, що здійснює лінійний керівник або спеціальний відділ підприємства. Це можливість оцінити прогрес співробітника, похвалити його досягнення та співпрацювати над досягненням цілей для підвищення ефективності та допомоги у досягненні цілей компанії [3].

Більшість компаній здійснюють оцінювання персоналу на регулярній основі, як правило, принаймні раз на рік. Оцінювання, зазвичай, включає в себе огляд

того, як різні посадові обов'язки та звички працівника порівнюються з очікуваннями. Часто результати оцінювання є ключовим фактором для підвищення кар'єрними сходами, бонусів, підвищення оплати праці тощо. Регулярні оцінювання допомагають співробітникам краще зрозуміти, чого від них очікують, покращують комунікацію між керівництвом і працівниками, надаючи співробітникам належне визнання їх роботи.

У цьому контексті доцільно систематизувати провідні види оцінювання персоналу у табл. 1.

Табл. 1 є наглядним зразком того, як можна оцінювати персонал підприємства. Завдяки цим видам оцінювання кожне підприємство може самостійно визначити для себе кращий вид, використовувати його та комбінувати у будь-якому випадку та вигляді.

Щоб ефективно оцінювати персонал, підприємствам необхідно мати стандартну систему оцінювання та аналізувати кожного окремого працівника за цими стандартними показниками. Оцінювання персоналу доцільно здійснювати керуючись алгоритмом, що складається з 10-ти послідовних кроків (рис. 1).

Крок 1. Встановлення стандартів ефективності. Важливо, щоб на підприємстві було встановлено чіткі стандарти ефективності, які окреслюють, чого очікується виконувати працівник на конкретній ролі та як має виконуватися робота. До кожного працівника, який обіймає ту саму посаду, повинні застосовуватися однакові стандарти. Усі стандарти ефективності повинні бути досяжними, і вони повинні безпосередньо стосуватися посадової інструкції особи.

Крок 2. Встановлення конкретних цілей. Підприємством мають встановлюватися цілі, специфічні для кожного співробітника, на відміну від стандартів продуктивності, які можуть застосовуватися до кількох працівників. Цілі залежать від сильних і слабких сторін окремого співробітника і можуть допомогти їм покращити свої навички або навчитися новим. Варто працювати з кожним співробітником для встановлення цілей, які відповідають його посаді.

Крок 3. Використання системи нотаток. Для відстеження ефективності співробітників протягом року доцільно створити файл продуктивності для кожного працівника.

Таблиця 1 – Види оцінювання персоналу

№	Назва виду оцінювання персоналу	Опис виду
1.	Облік людських ресурсів	Цей вид аналізує результативність працівника через грошові прибутки, які вони приносять організації, порівняно з витратами на утримання працівника.
2.	Реєстрація	Основна роль реєстрації полягає в тому, щоб створити постійний час і простір для обговорення довгострокової роботи. Менеджери повинні постійно робити нотатки після реєстрації протягом року. Потім, коли з'являються огляди співробітників, менеджери можуть використовувати нотатки з реєстрацій, щоб оцінити роботу співробітника і вести розмову.
3.	Зворотній зв'язок на 360 градусів	Зворотній зв'язок на 360 градусів передбачає отримання широкого відгуку від співробітників. Це може означати експертні оцінки, самооцінки, рецензії менеджерів, вторинні відгуки менеджерів або оцінки з підвищенням.
4.	Оцінювання компетентності	Оцінювання компетенцій вимірює здібності працівника та його важливі робочі навички. Ці оцінки показують розрив між тим, де працівник повинен бути, і тим, де він зараз. Цей тип оцінювання може здійснюватися різними способами: шляхом спостереження, інтерв'ю чи форм. Головне – це вибрати правильні компетенції для кожної ролі у команді.
5.	Розповідна оцінка або оцінка есе	Як випливає з назви, розповідна оцінка діяльності (або оцінка есе) створюється, коли керівник пише есе довільної форми про результати діяльності співробітника за певний період перевірки. Оцінка есе дозволяє рецензентам обговорювати все, що вони вважають доречним для співробітника, не зациклюючись на певних питаннях. Оцінювання есе часто поєднується з іншим методом оцінювання, таким як оцінювання за графічною шкалою, щоб зробити більш точні висновки.
6.	Проектні огляди	Огляди на основі проектів унікальні тим, що вони зосереджуються на останній роботі, яку виконав працівник. Ці огляди містять питання, які безпосередньо стосуються внеску співробітника у проект. Коли використовуються огляди на основі проектів, співробітники мають можливість отримати та засвоїти зворотний зв'язок, перш ніж приступити до наступного проекту, де вони потім можуть продемонструвати будь-які покращення.
7.	Оцінювання рейтингу стека	Стековий рейтинг змушує менеджерів розрізняти співробітників, щоб з'ясувати, хто з них насправді має найвищу ефективність. Це також дуже чітко вказує на те, де знаходяться співробітники відносно своїх однолітків. Іноді це має вигляд списку зверху вниз, а іноді це сортування співробітників на групи високопродуктивних, низькопродуктивних і середніх з квотами для кожного.
8.	Управління за цілями (MBO)	Управління за цілями (MBO) вимірює результативність співробітників за тим, як працівники досягають конкретних цілей. Ці цілі вирішуються за рівної участі співробітників і керівників. Ефективні цілі повинні відповідати цілям організації. Керівники та співробітники повинні однаково брати участь і спілкуватися, щоб забезпечити досягнення цілей.
9.	Рейтингові оцінки	Рейтинги дають дуже чітке розуміння про те, де знаходиться працівник, але дуже погано вказують працівникові, куди йому потрібно розвиватися. Компанії можуть поєднувати рейтинги з якісними коментарями та відгуками, щоб дати співробітникам чітке розуміння того, чому вони отримали такі оцінки. В оцінюванні ефективності роботи керівники використовують числову (1-5) або описову шкалу, щоб зафіксувати результати діяльності співробітника у певних сферах їх роботи.
10.	Поведінкові рейтингові шкали (BARS)	Поведінкові рейтингові шкали (також відомі як BARS) використовують поведінкові «твердження» як орієнтир для рейтингу. BARS вимірює результативність співробітників на основі конкретних прикладів поведінки, яким присвоюється числовий рейтинг. BARS корисний, оскільки поєднує якісні та кількісні оцінки. Поведінкові визначення також можуть допомогти усунути упередження в рейтингу.
11.	Зовнішні/клієнтські оцінювання	Зовнішнє та клієнтське оцінювання передбачає залучення третіх сторін із-за меж компанії для допомоги з оцінюванням ефективності. Для співробітників, які переважно спілкуються з клієнтами, це може бути найважливішим джерелом зворотного зв'язку.
12.	Контрольний список оцінювання	В оцінюванні контрольного списку керівників просять відповісти «так» або «ні» на низку запитань або тверджень про співробітника. Це оцінювання, як правило, легко виконати, і воно може допомогти співробітнику зрозуміти, де він знаходиться у широкому наборі доменів.
13.	Оцінка критичних інцидентів	Для оцінки критичних інцидентів керівники ведуть журнал конкретних прикладів як негативної, так і позитивної поведінки співробітників. Стандарт поведінки може ґрунтуватися на цінностях компанії або посадовій інструкції співробітника. Через певний період часу керівники та співробітники зустрічаються, щоб обговорити журнал і оцінити ефективність. Безперервний журнал гарантує, що огляди продуктивності однаково зосереджуються на продуктивності протягом року та конкретних моментах, а не на загальних настроях.
14.	Психологічне оцінювання	Таке оцінювання враховує майбутні результати діяльності співробітника, а не зосереджується на його минулому. В ньому психологи розглядають внутрішні риси та якості співробітника, які можуть вплинути на його роботу в майбутньому. Психологи можуть розглядати конкретні сценарії в їх оцінюванні, щоб дізнатися, як працівник, ймовірно, буде працювати в подібних сценаріях у майбутньому.

Рис. 1. 10-ти кроковий алгоритм здійснення процедури оцінювання

Система також передбачає збереження записів помітних досягнень або інцидентів незалежно від того, позитивні вони чи негативні. Надавати співробітникам зворотний зв'язок, щоб похвалити чи надати конструктивну критику, доцільно, не чекаючи процесу огляду наприкінці року.

Крок 4. Підготовка заздалегідь. Коли приходить час фактично дати оцінку співробітникам, краще підготуватися до зустрічі заздалегідь. Необхідно переглянути документацію для співробітника перед зустріччю і зафіксувати те, що варто обговорити зі співробітником. Оцінювання ефективності має стосуватися здебільшого позитивних елементів діяльності співробітника з деякими корисними порадами щодо покращення в майбутньому.

Крок 5. Чесність та конкретність з критикою. Коли потрібно дати критику в оцінюванні, варто бути чесними та прямолинійними у своєму відгуку, не намагатися приглушити чи применшити ситуацію, що може спричинити замішання у співробітника. Наведення чітких прикладів та надання корисних конкретних порад з того, як працівник може рости та покращуватись у майбутньому.

Крок 6. Відсутність порівняння співробітників. Метою оцінювання співробітників є перевірка ефективності кожного співробітника з набору стандартних показників ефективності. Некорисно порівнювати результати роботи одного працівника з іншим, оскільки це може призвести до нездорової конкуренції та образи. Завжди варто керуватися своєю системою оцінювання, а не роботою інших працівників у порівнянні.

Крок 7. Оцінювання продуктивності, а не особистості. Оцінювання працівника має бути зосереджено на тому, наскільки добре працівник виконує свою роботу, а не на його рисах особистості. Замість того, щоб давати відгук про незрілість або емоційність співробітника, продуктивніше навести конкретні приклади дій працівника на робочому місці, які демонструють ці характеристики. Не варто робити критику особистою, завжди необхідно прив'язувати її до роботи.

Крок 8. Розмова у двобічному порядку. Оцінювання співробітників не має бути вулицею з одностороннім рухом, де керівник дає зворотний зв'язок, а працівник слухає цей відгук. Натомість продуктивна оцінка співробітників має бути розмовою між керівником та підлеглим. Необхідно надавати значення занепокоєнням співробітників і тому, як вони хочуть, щоб їх кар'єра розвивалася. Варто дізнатися, якими шляхи

можливо допомогти співробітнику досягти кар'єрних цілей. Огляд результатів роботи повинен дозволити працівнику переглянути робоче місце, своїх керівників і себе, а також поміркувати про свій кар'єрний ріст.

Крок 9. Використання конкретних запитань. Для сприяння продуктивним розмовам з працівниками в оцінюванні доцільно використовувати конкретні питання, які необхідно обговорити з працівником. Наприклад [2]:

а) чого ви сподіваєтесь досягти на підприємстві цього року?

б) які ресурси чи підтримка вам потрібні від відділу для досягнення ваших цілей?

в) які найбільші проблеми будуть для вас у роботі над досягненням ваших бізнес-цілей цього року?

г) як часто ви хотіли б отримувати відгуки?

д) як я можу бути кращим менеджером для вас?

е) які ваші довгострокові кар'єрні цілі і як підприємство може допомогти вам їх досягти?

е) які нові навички ви хотіли б розвинути цього року?

ж) чи є навчання, яке ми можемо надати, щоб допомогти розвинути ці навички?

Крок 10. Надання регулярних відгуків. В ідеалі оцінювання співробітників – це постійний процес протягом року, а не одноразове завдання. Надання зворотного зв'язку протягом року та спілкування з працівником, щоб побачити, як він працює над досягненням своїх річних цілей, може допомогти підвищити моральний дух працівників і підтримувати працівників на роботі.

Оцінювання співробітників має низку цілей, спрямованих на підвищення ефективності особистості та культури підприємства. До переваг професійного оцінювання працівників належать [6]:

– допомога співробітникам краще зрозуміти, чого від них очікують;

– можливість для менеджера краще зрозуміти сильні сторони та мотивацію співробітників;

– надання співробітникам корисного відгуку про те, як вони можуть покращити свою роботу в майбутньому;

– допомога працівнику та керівнику спланувати майбутнє працівника;

– об'єктивні огляди людей на основі стандартних показників, які можуть бути корисними для справедливого оцінювання просування по службі, підвищення та бонусів.

ВИСНОВКИ

Так, можна зробити висновок, що проведення процедури оцінювання персоналу підприємства, безумовно, необхідний процес, що на пряму впливає як на ефективність роботи окремих працівників, так і на ефективність роботи підприємства загалом. Провідну роль у процесі оцінювання відіграють лінійні менеджери,

або спеціальні відділи на підприємствах, що безпосередньо відповідають за ці процеси. Регулярне оцінювання персоналу допомагає своєчасно вносити необхідні зміни у робочі процеси підприємства, а також допомагають співробітникам розвиватися на своєму кар'єрному шляху та набувати більше цінності для окремого підприємства загалом.

Список використаних джерел

1. Гавкалова Н.Л., Кайнова Т.В. Соціально-економічні аспекти забезпечення ефективності кадрового менеджменту: монографія. Харків: Вид. ХНЕУ, 2010. 236 с.
2. Кузьмін О.Є., Процик І.С., Передало Х.С. Управління персоналом. Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2011. 240 с.
3. An HR Glossary for HR Terms. URL: <https://www.bamboohr.com/hr-glossary/employee-evaluation/>
4. Малтиз В.В., Тарасенко Ю.В. Оцінка персоналу: сучасні методи та інструменти її проведення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2018. Вип. 19. С. 484-489.
5. Дідур К.М. Сучасні методи оцінки персоналу. *Ефективна економіка*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=776>
6. Сучасна технологія оцінювання персоналу та кадрового потенціалу організації і її соціально-психологічний аспект / В.М. Мартиненко та ін. К.: НАДУ, 2013. 52 с. URL: https://mmgh.kname.edu.ua/images/Gayduchenko/Gaydu_1.pdf
7. Стахів О. Проведення оцінки персоналу на підприємстві з метою стимулювання працівників до підвищення кваліфікації. *Україна: аспекти праці*. 2007. № 1. С. 29-35. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/3.pdf>
8. Ковтуненко К.В., Ковальчук О.В., Атанасов М.В. Персонал підприємства: сутність і підходи до визначення. *Економіка. Фінанси. Право*. 2021. № 9/1. С. 5-8. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/313>

References

1. Havkalova N.L., Kainova T.V. Socio-economic aspects of ensuring the effectiveness of personnel management: monograph. Kharkiv, 2010. 236 p. (in Ukrainian).
2. Kuzmin O.Ye., Pashenko I.N., Chernobay L.I. Economics of an innovative enterprise. Lviv, 2011. 390 p. (in Ukrainian).
3. An HR Glossary for HR Terms. URL: <https://www.bamboohr.com/hr-glossary/employee-evaluation/>
4. Maltiz V.V., Tarasenko Yu.V. Personnel evaluation: modern methods and tools for its implementation. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*. 2018. Issue 19. pp. 484-489. (in Ukrainian).
5. Didur K.M. Modern methods of personnel evaluation. *Effective Economy*. 2011. № 11. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=776> (in Ukrainian).
6. Modern technology for assessing the staff and human resources of the organization and its socio-psychological aspect / V.M. Martynenko et al. Kyiv, 2013. 52 p. URL: https://mmgh.kname.edu.ua/images/Gayduchenko/Gaydu_1.pdf (in Ukrainian).
7. Stakhiv O. Assessment of personnel at the enterprise in order to encourage employees to improve their skills. *Ukraine: aspects of work*. 2007. № 1. pp. 29-35. URL: <https://www.sworld.com.ua/simpoz2/3.pdf> (in Ukrainian).
8. Kovtunencko K.V., Kovalchuk O.V., Atanasov M.V. Enterprise personnel: essence and approaches to definition. *Economics. Finances. Law*. 2021. № 9/1. pp. 5-8. URL: <http://efp.in.ua/uk/journal-item/313> (in Ukrainian).

Mykola ATANASOV

postgraduate student, Odessa Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9061-6858>

e-mail: atanasov.m.v@op.edu.ua

PERSONNEL EVALUATION: ESSENCE, TYPES AND ALGORITHM OF THE EVALUATION PROCEDURE

This paper is based on the works of domestic and foreign scientists and materials from periodicals. The purpose of the paper is to study the essence of the concept of "personnel evaluation", systematization of its types and step-by-step study of the algorithm of the evaluation procedure.

Staff is an integral part of every business. In modern conditions, the procedure of personnel evaluation and development is becoming increasingly important. Every day the evaluation criteria change and develop further, which makes it necessary to constantly be one step ahead and follow the trends in this area. In these conditions, research and analysis of new types and systems of personnel evaluation are becoming increasingly important, giving importance to what is more effective.

Employee evaluation is the evaluation and verification of an employee's work. Most companies conduct staff appraisals regularly, usually at least once a year. The assessment usually includes an overview of the employee's different job responsibilities and habits compared to expectations. Evaluation results are often critical in raising career ladders, bonuses, wages, etc. In addition, regular evaluations help employees better understand what is expected of them, improve communication between management and employees, giving employees proper recognition of their work.

There are many published scientific papers devoted to the study of personnel evaluation of the enterprise, as well as consideration of its types. Such domestic and foreign specialists as A. Tsisar, T. Galaida, O. Kuzmin, K. Kovtunencko, L. Balabanova, O. Sardak, V. Martynenko, Yu. Deval, Yu. Konotoptseva, Pat Costin, Norin Herati, et al. have made a significant contribution to the study of this topic.

Keywords: personnel, evaluation, types, system, efficiency

ДАЙДЖЕСТ НОВАЦІЙ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ОПОДАТКУВАННЯ

DIGEST OF INNOVATIONS OF LEGISLATION AND TAXATION

Державна підтримка бізнесу в Україні в умовах воєнного стану

Увесь час до постанови Кабінету Міністрів України № 28 «Про надання фінансової державної підтримки» від 24 січня 2020 р. вносяться зміни.

Розвиток бізнесу у воєнний час є дуже важливим фактором діяльності держави, адже так відбувається обіг коштів, розвивається внутрішня та зовнішня економіка. Виготовлення продукції сприяє стабільності та незалежності країни, а продаж товарів за кордон приваблює валюту.

До речі, у випадку якщо б Україна заборонила продаж товару за валюту, і стала б продавати за гривні – покупці були б вимушені купувати українські гроші. У такому разі гривня охопила би більшу територію, бо потреба у товарах нікуди не зникає, а це, зі свого боку, призвело б до збільшення обігу коштів та збагаченню України.

Отже, як ми вже переконались, Україні вигідно допомагати сучасному бізнесу. Тому, постановою № 521 від 29 квітня 2022 р. внесено зміни до постанов з питань надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва.

Рішення Уряду врегульовує термінологію раніше прийнятих постанов, пов'язаних із реалізацією державних програм кредитування та дає змогу створити єдиний підхід у застосуванні цих постанов на практиці.

Відповідні зміни внесено до наступних документів:

1. Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва у частині:

– можливості участі у державній програмі «Доступні кредити «5-7-9%» суб'єктів господарювання державного сектора економіки;

– застосування показника чистого доходу від реалізації замість показника розміру торгівельних площ для великих підприємств роздрібною торгівлі, яким передбачена можливість отримання кредитів у розмірі до 1 млрд грн (роздрібна торгівля товарами, у структурі чистого доходу від реалізації яких (з урахуванням податку на додану вартість) не менше 60 % належить до продуктів харчування разом з алкогольними напоями та тютюновими виробами);

– застосування для цілей зазначеного Порядку терміну «торговельна компанія» з метою зниження складності тексту.

2. Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам малого та середнього підприємництва за договорами фінансового лізингу у частині:

– поширення вказаного порядку на суб'єктів великого підприємництва;

– впровадження нових цілей державної підтримки: фінансування суб'єктів підприємництва – с/г товаровиробників для провадження с/г діяльності на період воєнного стану, фінансування суб'єктів підприємництва для забезпечення пасажирського та вантажного пере-

везення на період дії воєнного стану в Україні, компенсація винагороди за яким передбачається до рівня 0 % річних протягом воєнного стану та протягом одного місяця після його припинення чи скасування, але не більше одного року з дати договору фінансового лізингу, а після завершення цього періоду та до завершення строку договору фінансового лізингу – до рівня 5 % річних.

3. Порядку надання кредитних гарантій на портфельній основі у частині:

– уточнення переліку позичальників, які можуть отримувати державні гарантії для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань, з урахуванням вимог Бюджетного кодексу України;

– диференціації визначення граничного обсягу державних гарантій для кредитів наданих на різні цілі.

Сьогодні на сайті «Дія. Бізнес» є спеціальний інформаційний розділ, присвячений виключно державним та донорським програмам, підтримкам підприємців в умовах війни, для допомоги збереження бізнесу та робочих місць.

Пропонується компенсувати роботодавцям витрати на зарплату працевлаштованих внутрішньо переміщених осіб у розмірі 6,5 тис грн

Роботодавці, які найматимуть внутрішньо переміщених осіб (ВПО) до себе на роботу, отримають 6500 грн за кожного працевлаштованого. Компенсацію можна отримувати за перший та другий місяць роботи вимушеного переселенця.

Для цього підприємству потрібно укласти трудовий контракт з громадянином, який є ВПО, і зареєструвати дані про працевлаштувану особу через портал «Дія» або надати заяву до Державної служби зайнятості.

Нюансом є те, що заяву на компенсацію витрат роботодавець може подати тільки через 5 днів після працевлаштування ВПО.

Подати заявку на виплати за працевлаштування ВПО можуть тільки ті роботодавці, які:

– працевлаштували ВПО після 24.02.2022 р. (проголошення воєнного стану) за умови, що переселенець отримав статус ВПО також після 24.02.2022 р.;

– виплачували їм заробітну плату не менше мінімальної (6500 грн);

– сплачують єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (ЄСВ);

– подали податкову звітність за 4 квартал 2021 р. або весь 2021 р.

Тобто, дотримавшись цих умов, підприємство отримує безкоштовного / майже безкоштовного працівника, а працівник зі свого боку – гарантії з виплати заробітної плати.

Кредити за програмою «5%-7%-9%» є доступними для будь-якого українського підприємства

Уряд розширив Програму «Доступні кредити

«5%-7%-9%», відповідно до рішення Уряду від 18 березня 2022 р.

Будь-який бізнес в умовах дії воєнного стану та місяць після його завершення зможе отримати кредит під 0 %. Після цього кредитна ставка становитиме 5 %. Також збільшено максимальну суму кредиту до 60 млн грн. Отримати кредит зможе будь-яка українська компанія, незважаючи на її розмір (від мікро-бізнесу до великого бізнесу), де кінцевими бенефіціарами з частково понад 50 % є українці.

Однак взяти кредит не зможуть підприємства, учасником або кінцевим бенефіціаром яких є громадяни держави-агресора або особи, що належали до терористичних організацій.

Процента ставка:

- 0% річних протягом періоду воєнного стану та одного місяця після його припинення;
- 5% річних після завершення вказаного вище періоду і до кінця строку кредиту.

Строк кредитування:

- інвестиційні кредити - 5 років;
- кредити на поповнення обігових коштів - 3 роки.

Строк кредитування за програмою «5%-7%-9%», залежатиме від цільового призначення коштів. На реалізацію інвестиційного проекту та на рефінансування заборгованості кредит надається щонайбільше на 5 років, а от для фінансування оборотного капіталу – на 3.

Розмір кредитної гарантії становить 50 % від суми кредиту суб'єкта мікро-, малого та середнього підприємництва (крім суб'єктів великого підприємництва).

Раніше обмеження розміру допустимої державної допомоги, який може отримати підприємець, діяло в силу закону, однак на період воєнного стану не буде застосовуватись.

Ціллю кредитування можуть бути:

- інвестиційний кредит на придбання основних засобів виробництва;
- кредит на діяльності. поповнення обігових коштів для здійснення підприємницької діяльності.

Уряд розширив перелік інструментів, які дозволять банкам надавати кредити у рамках програми «5%-7%-9%» у разі нестачі забезпечення. Експортно-кредитне агентство зможе страхувати кредити підприємців-експортерів, що значно спростить їм доступ до дешевого фінансування.

Також за діючими умовами Програми можна скористатись кредитною гарантією в розмірі до 80 % суми кредиту залежно від виду кредиту та інших факторів.

Для підтримки сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення посівної кампанії, а також підтримки та активізації підприємницької діяльності в умовах дії воєнного стану Уряд, за ініціативою Президента України, вніс низку змін до державної програми «Доступні кредити 5%-7%-9%».

Міністерство фінансів України закликає представників бізнесу та банківські установи активно долучатися до реалізації нововведень.

Програму розширено на середні підприємства з річним доходом до 50 млн євро (раніше – 20 млн євро) та на великі підприємства з річним доходом більше 50 млн євро незалежно від кількості працюючих робітників. Максимальну суму кредиту для всіх суб'єктів підприємництва збільшено з 50 млн грн до 60 млн грн

з урахуванням групи пов'язаних компаній.

Не слід забувати, що термін подачі заявки на участь у програмі закінчиться одразу після закінчення дії воєнного стану.

27 березня 2022 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2022 році»

Державні гарантії надаються для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів банків-кредиторів, що надаються суб'єктам господарювання мікро-, малого та середнього бізнесу.

Уряд встановив можливість надавати державні гарантії банкам-кредиторам, що пройшли відбір для отримання часткового гарантування державою.

До таких банків були віднесені: КБ «ПриватБанк», АБ «УКРГАЗБАНК», АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АТ «ПУМБ», АТ «ПроКредит Банк», АТ «Райффайзен Банк», ПАТ «БАНК ВОСТОК», АТ «ОТП БАНК», АТ «БАНК АЛЬЯНС», АТ «БАНК КРЕДИТ ДНІПРО», ПАТ «МТБ БАНК», АТ «АГРОПРОСПЕРІС БАНК», АТ «Полтава-Банк», АТ «ТАСКОМБАНК», АТ «ОТП БАНК», АТ «АЛЬФА-БАНК», АТ «КРЕДОБАНК», АТ «МІБ», АТ «ПРЕУС БАНК МКБ», АТ АКБ «Львів», АТ «КРЕДИТВЕСТ БАНК», Акціонерний банк «Південний», АТ «КІБ», АТ «АСВІО БАНК», ПАТ «МТБ БАНК».

Урядом також встановлено граничний розмір гарантій. За результатами отриманих від банків заявок затверджено граничні розміри надання державних гарантій на портфельній основі на загальну суму 18,850 млрд грн.

Серед кредитів, що може бути прийнято до портфелю, забезпеченого державними гарантіями, відносяться ті, які:

- надаються суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва, строк ведення господарської діяльності яких перевищує один рік та які не є банкрутами та/або проти них не порушено справи про банкрутство;

- надаються у гривні строком від 1 до 10 років у сумі не більше 100 млн грн за ставкою не вище UIRD (індикативні ставки) + 6%; та додаткове забезпечення, за якими надається позичальникам в обсязі не більше 60 % від суми кредиту з урахуванням коефіцієнтів ліквідності НБУ;

- надаються на фінансування інвестиційного проекту, інвестиційні цілі, а також на рефінансування заборгованості за іншими кредитами (включаючи кредити за Державною програмою «5%-7%-9%»);

- а також кредити, що надаються на незаборонену законодавством діяльність.

Підтримка підприємств, що знаходяться у зоні бойових дій

Українські підприємства, які знаходяться у зоні активних бойових дій, можуть отримати державну допомогу у переміщенні своїх потужностей до західних областей України.

Для цього запущено програму з релокації українських виробництв за підтримки держави.

Підприємствам, що планують переміститись до безпечних областей, буде надано допомогу у підборі

місць для їх виробничих потужностей, перевезення та розселення персоналу, а також пошуку нових працівників.

Програму спрямовано на збереження виробничого і трудового потенціалу України та орієнтовано на всі підприємства, які бажають перемістити виробництво на територію західних областей України.

Використати цю можливість може будь-яке підприємство, яке знаходиться у зоні ризику та активних бойових дій. Не має різниці і величина підприємства: учасником може бути як великий, так і малий бізнес зі штатом в 10-20 осіб.

Авжеж, найперше допомогу отримують стратегічно важливі підприємства та підприємства, що виробляють товари першої необхідності (товари харчування, питна вода, одяг тощо) для забезпечення потреб цивільного населення та військових. Також мають пріоритет стратегічні підприємства та компанії, які мають змогу самостійно перевезти своє обладнання, які можуть самостійно забезпечити демонтаж та перевезення своїх потужностей до найближчої станції АТ «Укрзалізниця».

Для подачі заявки на участь у програмі необхідно заповнити форму на сайті ПРОЗОПРО.ПРОДАЖІ, задавши у гуглі «Платформа для релокації бізнесу в безпечні регіони, прозорро».

Представники міністерства, військові адміністрації, компанії, які допомагають з логістикою та інші учасники процесу зможуть опрацьовувати заявки релокацію у системі, що спростить та оптимізує процес управління процесом переїзду. Бізнес бачитиме актуальний статус своєї заявки в особистому кабінеті на майданчиках, які допомагатимуть з організаційними питаннями.

Також на платформі можна опублікувати свої пропозиції допомоги іншим підприємствам у формі відкритого реєстру (нерухомості або інше майно).

Здійснюється це на основі таких нормативно-правових актів:

Постанова Уряду № 305 від 17.03.2022: регламентує безоплатне перевезення майна вітчизняних підприємств, установ та організацій згідно з переліком, який формується Міністерством економіки і передається до Міністерства інфраструктури.

Розпорядженням Уряду № 246-р від 25.03.2022 р. передбачено план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та / або є загроза бойових дій, на безпечну територію.

Для розв'язання питань, які виникають у зв'язку з втіленням програми, у Міністерстві економіки створена робоча група під керівництвом першого заступника міністра економіки Д. Кудіна, за участі Міністерства інфраструктури, Міністерства розвитку громад і територій, а також Федерації роботодавців України. Безпосереднім координатором програми є Ігор Дядюра, заступник міністра економіки.

Подання накладних платникам III групи

Починаючи з 27 травня 2022 р., прочав діяти законопроект № 7360. Ним затверджено зобов'язання платників податків подавати податкові накладні в умовах воєнного стану.

23 травня 2022 р. ГУ ДПС у Житомирській області опубліковано статтю про «Порядок подання податкової

декларації з податку на прибуток підприємств, якщо платник протягом одного кварталу перейшов на сплату єдиного податку 3 групи за ставкою 2 % та повернувся на загальну систему оподаткування».

Стаття говорить про тонкощі подання декларацій для платників ЄП, що зі спрощеної повернулись до старої системи оподаткування.

Платник податку, який протягом одного кварталу перейшов на сплату ЄП III групи за ставкою 2 % та повернувся на загальну систему оподаткування, повинен скласти та подати податкову декларацію з податку на прибуток підприємств за звітний період півріччя. У цій декларації враховуються наростаючим підсумком результати діяльності починаючи з 1 січня звітного року до дати переходу на ЄП та подається у складі такої декларації фінансова звітність, складена за результатами діяльності за цей період.

У тому разі, якщо платник у 2022 р. використовує річний звітний період, він подає першу податкову декларацію з податку на прибуток підприємств після відновлення сплати цього податку за підсумками звітного періоду – 2022 р.

Інакше у разі перебування платника у 2022 р. на квартальному звітному періоді і повернення такого платника на загальну систему оподаткування, наприклад, у другому кварталі, такий платник подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств після відновлення сплати цього податку за підсумками 9 місяців 2022 р. та за 2022 р.

Водночас платник, який протягом календарного року перейшов на сплату ЄП за ставкою 2 %, у цьому ж році відновлює сплату податку на прибуток підприємств. Платник складає та подає податкову декларацію з податку на прибуток підприємств наростаючим підсумком з початку такого календарного року, в якій у визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств, що зазначено у пп. 134.1.1 п. 134.1 ст. 134 ПКУ, не враховує результати діяльності за періоди перебування на сплаті ЄП за ставкою 2 % з урахуванням положень підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення» ПКУ для платників податку на прибуток, які перейшли із спрощеної системи оподаткування на загальну.

Але не всі підприємства повернулися до загальної системи оподаткування, деякі залишилися платниками 2 %. Як відомо, платники ПДВ, які перейшли на 2 % (до спрощеної системи) у військовий час мають право не подавати податкову накладну (ПН). Враховуючи те, що дозвіл на неподання ПН III групи платників не скасовували, а з 25.05.2022 р. підписано Закон № 2260-IX (законопроект №7360) – стає питання що ж робити.

Податківці поки не дають розгорнутої відповіді на це питання, але радять «подати накладні, якщо є вільні кошти». Звичайно вільні кошти відсутні. Оскільки терміном реєстрації ПН є липень, радимо не подавати ПН доки є час та почекати більш точних роз'яснень податківців.

До речі, згідно з п. 201.10 ПКУ реєстрація ПН та / або розрахунків коригування (РК) до ПН в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН) здійснюється з урахуванням граничних строків:

– для ПН/РК, складених з 1 до 15 календарного дня (включно) календарного місяця, – до останнього дня

(включно) календарного місяця, в якому їх складено;

– для ПН/ПК з 16 до останнього календарного дня (включно) календарного місяця, – до 15 календарного дня (включно) календарного місяця, наступного за місяцем, в якому їх складено;

– для зведених ПН/ПК, складених за операціями, визначеними п. 198.5 та п. 199.1 ПКУ, – протягом 20 календарних днів, що настають за останнім календарним днем місяця, в якому їх складено;

– для РК, складених постачальником товарів/послуг до ПН, що складена на отримувача – платника ПДВ, в яких передбачається зменшення суми компенсації вартості товарів/послуг їх постачальнику, – протягом 15 календарних днів з дня отримання такого РК отримувачем (покупцем).

Нормами п. 3 Порядку ведення ЄРПН, затвердженого постановою КМУ № 1246 від 29.12.2010 р. зі змінами і доповненнями передбачено, що операційний день триває у робочі дні з 8-ї до 20-ї год. Технічне обслуговування та регламентні роботи, що потребують зупинки ЄРПН, не проводяться протягом операційного дня, крім аварійних випадків. Якщо 15 число або останній день місяця припадають на вихідний, святковий або неробочий день, такий день вважається операційним днем.

Отже, якщо граничні строки реєстрації ПК та РК припадають на вихідний, святковий або неробочий день, такий день вважається операційним днем.

Особливості оподаткування у воєнний період

Які платники податків подають фінансову звітність до органів ДПС?

У зв'язку з воєнним станом питання про подання фінансової звітності до Державної податкової служби (ДПС) України залишається актуальним.

Головним управлінням ДПС у Дніпропетровській області 08 червня 2022 р. опубліковано статтю на тему подання фінансової звітності до органів ДПС. У статті роз'яснено, яким саме платникам податків необхідно подавати звіти.

Найперше йдуть платники податків, що знаходяться на окупованій території. Через важку ситуацію такі платники є звільненими від відповідальності.

Звільнені вони зокрема за:

- несвоєчасне подання звітності з будь-якого податку і збору;
- несвоєчасну сплату податків і зборів;
- несвоєчасну реєстрацію податкових накладних / розрахунків коригувань та акцизних накладних / розрахунків коригувань несвоєчасне подання даних про залишки та обіг пального, спирту етилового тощо.

Крім того, встановлений мораторій на проведення всіх перевірок податковими органами, а розпочаті перевірки мають бути зупинені. Цей загальний мораторій на перевірки діятиме до припинення або скасування воєнного стану на всій території України. Винятком є камеральні перевірки бюджетного відшкодування та ЄП IV групи.

Інша ситуація із платниками податків, що не мають вагомий причини у несплаті податків та неподанні звітів. Головне управління ДПС у Дніпропетровській області вже у згаданій вище статті нагадало, що платник податку на прибуток подає разом з відповідною по-

датковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність. Проходить це у порядку, передбаченому для подання податкової декларації з урахуванням вимог ст. 137 ПКУ.

Зверніть увагу: платники податку на прибуток, які відповідно до Закону України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зі змінами та доповненнями зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським звітом, не входять до переліку тих, зобов'язаний подавати звітність та декларацію.

Платники податку на прибуток, які відповідно до Закону № 996 («Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні») зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським звітом, подають разом з податковою декларацією за відповідний податковий (звітний) період звіт про фінансовий стан (баланс) та звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (звіт про фінансові результати), складені до перевірки фінансової звітності аудитором. Звіт про фінансовий стан (баланс) та звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (звіт про фінансові результати) подаються платниками податку згідно з цим абзацом за формою, визначеною згідно з Законом № 996, у порядку, передбаченому для подання податкової декларації з урахуванням вимог ст. 137 ПКУ.

Фінансова звітність або звіт про фінансовий стан (баланс) та звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (звіт про фінансові результати), що подаються відповідно до першого та другого абзаців п. 46.2 ст. 46 ПКУ, є додатком до податкової декларації з податку на прибуток підприємств (звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації, розрахунку частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку) та її невід'ємною частиною.

Платники податку на прибуток, які відповідно до Закону № 996 зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським звітом, подають контролюючому органу річну фінансову звітність, яка підлягає оприлюдненню разом з аудиторським звітом у строк не пізніше ніж 10 червня року, що є наступним за звітним. У випадку неподання або несвоєчасного подання річної фінансової звітності, застосовується відповідальність, передбачена п. 120.1 ст. 120 ПКУ, для подання податкових декларацій.

Звітними періодами для частини чистого прибутку (чи доходу) є календарні періоди, тобто квартал, півріччя, три квартали та рік.

Наприклад, для господарських товариств, в яких корпоративні права частково належать державі або для господарських товариств, 50 % та більше акцій (часток і паїв) яких належать господарським товариствам, частка держави в яких становить 100 %, що не прийняли рішення про нарахування дивідендів до 1 травня року, який настає за звітним – означає, що податковим періодом є календарний рік. Водночас розрахунок частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку складається наростаючим підсумком та подається до контролюючих органів

разом з фінансовою звітністю у строки, передбачені ст. 49 ПКУ.

А от платники податку на прибуток, що є виробниками сільськогосподарської продукції і обрали річний звітний період відповідно до п.п. 137.4.1 п. 137.4 ст. 137 ПКУ, складають та подають з відповідною податковою декларацією фінансову звітність за перше півріччя минулого звітного року, за минулий звітний рік та за перше півріччя поточного звітного року.

У випадку платників, що сплачують частину чистого прибутку (доходу) та/або дивідендів на державну частку, визначені Законом України № 185-V від 21 вересня 2006 р. «Про управління об'єктами державної власності» зі змінами та доповненнями, подають розрахунок частини чистого прибутку (доходу), дивідендів на державну частку за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, та фінансову звітність.

Не будемо забувати і про неприбуткові організації, визначені п. 133.4 ст. 133 ПКУ. Вони подають звіт про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику, та річну фінансову звітність.

Термін реєстрації ПН в ЄРПН за період війни

За час воєнного стану в Україні введено багато послаблень, зокрема для подачі ПН. Зараз реєстрацію ПН оновили через настання більш-менш стабільної ситуації у країні.

8 червня 2022 р. ДПС України опублікувала статтю, в якій відповіла на питання терміну реєстрації ПН.

Абзацом третім пп. 69.1 п. 69 підрозд. 10 розд. XX ПКУ визначено, що платники податків, які мають можливість своєчасно виконувати податкові обов'язки, зокрема, обов'язок з дотримання термінів реєстрації ПН/РК, звільняються від відповідальності за несвоєчасне виконання обов'язків, граничний термін виконання яких припадає на період починаючи з 24 лютого 2022 р. до дня набрання чинності Законом № 2260-IX, за умови реєстрації такими платниками ПН/РК в ЄРПН до 15 липня 2022 року, тобто до 14.07.2022 включно.

ДПС наголошує, що через те, що Закон № 2260-IX набрав чинності з 27.05.2022 р., платникам податку необхідно враховувати, що:

– до дати набрання чинності Законом № 2260-IX (до 27.05.2022 р.) граничний термін реєстрації в ЄРПН (15.05.2022) мають лише ПН/РК, складені до 30.04.2022 р. включно;

– у зв'язку з внесенням змін Законом № 2260-IX до пп. 69.9 п. 69 підрозд. 10 розд. XX ПКУ перебіг строків, зокрема і для реєстрації ПН/РК в ЄРПН, поновлено з 27.05.2022 р.

Так, граничні терміни реєстрації в ЄРПН ПН/РК, складених з 01.05.2022 р. до 15.05.2022 р. включно, продовжуються на 11 календарних днів. Чому саме 11? 11 – це кількість днів, що минула від 16.05.2022 р. до

дати поновлення термінів реєстрації ПН/РК в ЄРПН.

Платники ПДВ зобов'язані зареєструвати в ЄРПН ПН/РК, складені за операціями з постачання товарів чи послуг, що здійснені протягом лютого-травня 2022 р., в такі терміни:

– для ПН/РК, складених до 30.04.2022 р. включно, зокрема і зведених ПН за квітень 2022 р., що складаються у випадках, визначених ПКУ, – граничним терміном реєстрації в ЄРПН є 14.07.2022 р.;

– для ПН/РК, складених з 01.05.2022 р. до 15.05.2022 р. включно, граничним терміном реєстрації в ЄРПН є 11.06.2022 р. (31.05.2022 р. плюс вище згадані 11 календарних днів);

– для ПН/РК, складених з 16.05.2022 р. до 31.05.2022 р., включаючи зведені ПН за травень 2022 року, які складаються у випадках, визначених Кодексом, – граничним терміном реєстрації в ЄРПН є 15.06.2022.

Останнім, а точніше 17, абзацом пп. 69.2 п. 69 підрозд. 10 розд. XX ПКУ визначено, що у разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення перевірок до платників податків застосовується відповідальність згідно з ПКУ, законами, контроль за виконанням яких покладено на контролюючі органи, з урахуванням обставин, передбачених пп. 112.8.9 п. 112.8 ст. 112 ПКУ, що звільняють від фінансової відповідальності.

Водночас вимоги законодавства до мораторію (зупинення) застосування штрафів на період дії воєнного стану та/або на період дії карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України на всій території України з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19), не застосовуються.

До речі, Кабінет Міністрів України продовжив термін карантину, постановою № 630 від 27.05.2022 р. Постанова передбачає продовження дії карантину та обмежувальних протиепідемічних заходів в Україні для запобігання розповсюдженню COVID-19. Термін дії карантину продовжено до 31 серпня 2022 р.

Довідники пільг

7 червня 2022 р. ДПС України виклала нові довідники пільг, наданих чинним законодавством зі сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів.

У довідниках надано перелік пільг із податку на прибуток, ПДВ, плати за землю, податку на нерухоме майно, акцизного податку, місцевих податків та зборів, державного мита, а також початок та кінець дії пільг. Самі довідники датовані 01.01.2006 р., але в них внесені деякі зміни вже в наш час.

Востаннє Звіт про податкові пільги подавався за 2019 р. На дний момент облік сум податкових пільг, отриманих суб'єктами господарювання, здійснюється контролюючими органами на підставі інформації, наявної в поданих такими суб'єктами господарювання податкових деклараціях.

підготувала Поліна Курнаєва

Аудиторська фірма «Аналітик» пропонує аутсорсинг бухгалтерських послуг!

Аутсорсинг бухгалтерського обліку – це передача ведення бухгалтерського обліку сторонній фірмі.

Які ж переваги аутсорсингу бухгалтерських послуг?

1. Значна (!) економія коштів на ведення бухобліку:

- економія за бухгалтерські послуги, за які **Ви нам платитимете принаймні на 1000 гривень менше, ніж штатному бухгалтеру**;
- економія на програмне забезпечення (1С, Медок, Ліга Закон тощо);
- економія на утримання офісу, комп'ютерної техніки.

2. Відтепер податкові та інші інспекції – це наші проблеми!

Ми беремо на себе повну матеріальну відповідальність за якість наданих бухгалтерських послуг, включаючи можливі санкції.

3. З нами Ви можете забути про головний біль з постійними пошуками бухгалтера, який у будь-який час може піти від Вас на іншу роботу.

4. Ми не йдемо у відпустку та не беремо лікарняний. Наша фірма справді гарантує безперервне та якісне ведення бухгалтерського обліку.

І нарешті – з нами Ви не тільки отримаєте якісні бухгалтерські послуги. За додатковою домовленістю ми забезпечимо Вас необхідними податковими, юридичними консультаціями, аудиторськими послугами різного характеру.

Все що Вам потрібно – це:

- періодично передавати нам первинну бухгалтерську документацію;
- щомісячно отримувати від нас інформацію про податки та інші обов'язкові платежі;
- укласти із нами договір.

Зробіть вибір, вигідний для Вас!

(044)278-05-88

(097)178-90-89

(066)178-20-42

www.af-analitik.com.ua